

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 44.

Måndagen den 12 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande tre sjukbetyg, som upplästes:

1:o Häradshöfding Gustaf Berg bör på grund af sjukdom under loppet af närmaste dagar afhålla sig från att delta i Riksdagens arbeten.

Stockholm den 11 maj 1890.

Ivar Svensson,
Öfverläkare.

Att riksdagsmannen Joh. Johansson från Noraskog till följd af angina med åtföljande feber och matthet icke kan bevista Riksdagens sammanträden i dag, intygas.

Stockholm den 12 maj 1890.

P. Johansson,
Legitim. läkare.

Att herr pastor G. E. Beskow är af sjukdom tills vidare hindrad att lemna sina rum, intygas.

Stockholm den 11 maj 1890.

F. W. Warfvinge,
Med. Dr.

§ 3.

Anställes, jemlikt 65 § riksdagsordningen, omröstning öfver följande, af bankoutskottet i dess memorial n:o 14 föreslagna, af Riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Andra Kammaren, vill, att under innevarande år ett afdelningskontor af riksbanken skall för Vesternorrlands län i staden Hernösand inrättas, under de vilkor och bestämmelser i afseende å lånerörelsen, som bankofullmäktige ega föreskrifva, men i öfrigt på enahanda grunder, som gälla för riksbankens öfriga afdelningskontor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Första Kammarens beslut, framställningen om inrättande af ett riksbankskontor i Hernösand blifvit af Riksdagen afslagen.

Seden voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 131 Ja och 69 Nej.

Den omröstning öfver ofvan intagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 40 Ja och 81 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	131 Ja och 69 Nej,
-------------------	--------------------

sammanräkningen visar.....	171 Ja och 150 Nej;
----------------------------	---------------------

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 4.

Efter föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 5, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs och bordlades för andra gången bevillningsutskottets memorial n:o 14.

§ 6.

Till kammarens afgörande förelåg särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på

de allmänna läroverken och pedagogierna memorial n:o 3, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af utskottets utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 17 och inom riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

I fråga om sättet för föredragningen af detta memorial anförde

Herr Jonsson i Hof: På det att de tre första punkterna i betänkandet, hvilka endast innefatta en anmälan, icke onödigtvis må gifva anledning till diskussion, tager jag mig friheten föreslå, att punkterna 4, 5 och 7 i nu angifven ordning först företagas till afgörande och derefter öfriga i betänkandet förekommande punkter från den 1:sta till och med den 15:de.

Denna hemställan bifölls; och föredrogs i följd deraf *punkten 4*, deri utskottet, för sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende på föreslagen lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken gjort följande hemställan:

att kamrarne, med frånträdande af sina förut i ärendet fattade beslut, måtte — under uttalande af den vissa tillförsigt, att Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt borttager det nuvarande latinska öfversättningsprofvet, samt med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke vare sig det åt latinets studium i läroverken nu anslagna antal timmar må kunna minskas eller ock antalet af de läroverk, der undervisning i latin meddelas, i väsentlig mån inskränkas — besluta:

att — under förutsättning att lästiden så utsträcker, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året — för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken måtte bestämmas de löneförmåner, som af Kongl. Maj:t föreslagits och af utskottet i dess utlåtande n:o 1 tillstyrkts.

Reservationer emot denna utskottets hemställan hade anmälts

af herrar *O. Jonsson* i Hof, *P. Andersson* i Högkil, *O. Erickson* i Bjersby och *I. Månsson*, hvilka yttrat:

“Mot den af utskottet beslutade sammanjemkningen få vi anmäla vår reservation; och hafva vi inom utskottet påyrkat, att i öfverensstämmelse med föreskrifterna i § 69 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen gemensam omröstning med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande löneregleringen bort ega rum;” samt

af herrar *H. R. Törnebladh*, *S. J. Kardell* och *A. Waldenström*.

Ordet lemnades till

Herr Jonsson i Hof, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Det sammanjemkningsförslag, som här är uppgjort, tror jag hör till

*Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)*

ett af de mera egendomliga, såväl i afseende till sättet för sammanjemkningsförslagets tillkomst som också till sjelfva sin innebörd. När emellertid betänkanudet kommit in till kamrarna, och det nu endast gäller att afgöra huruvida det skall bifallas eller afslås, skall jag i fråga om sättet för förslagets tillkomst icke yttra mer, än att det åtminstone icke hör till de moderna utan går så långt tillbaka i forntiden, att det må hända är äldre än det språk, hvarom tvisten gäller.

Sedan, i fråga om förslagets innebörd, ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Andra Kammaren förut i sina beslut bestämdt uttryckt den meningen, att första klassen af elementarläroverken skulle indragas, latinets framflyttas till sjette klassen i elementarläroverken och att antalet undervisningstimmar, som nu för det språket användes i 4:de och 5:te klasserna, skulle bortfalla. Detta var det exakta och faktiska beslut, som från denna kammars sida fattats. Och hvad är det nu som detta sammanjemkningsförslag erbjuder? Jo, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla "att Kongl. Maj:t skulle taga i öfvervägande huru vida icke vare sig det åt latinets studium i läroverken nu anslagna antal timmar må kunna minskas, eller ock antalet af de läroverk, der undervisning i latin meddelas, i väsentlig mån inskränkas". Det är en naturlig sak, att, om detta skulle blifva Riksdagens beslut, behöfver man icke alls betvifla att icke Kongl. Maj:t skall taga i öfvervägande hvad Riksdagen här anhållit om. Men den förhoppning och säkerhet man sedermera har, att hvad Riksdagen här önskar äfven skall genomföras, den tror jag gerna kan lemnas i vida fältet. För min del har jag icke den ringaste förhoppning om, att dessa önskningar i verkligheten skola komma att uppfyllas. Möjligtvis skulle man kunna vinna så mycket, att antalet lärotimmar i latin skulle minskas med en obetydlighet. Men deremot tror jag icke att den här föreslagna indragningen af latinläroverk skulle komma att ega rum. Och jag stöder den åsigten på det förhållandet, att här, i likhet med hittills, hvarje plats, som eger läroverk med undervisning i latin, med all säkerhet skulle mycket intensivt motsätta sig indragning af latinstudiet vid deras läroverk, emedan denna indragning skulle föranleda att föräldrar, hvars barn gå i dessa läroverk, icke finge hafva sina gossar hemma i födelseorten utan måste skicka dem till annan ort, der underhållet och undervisningen blir mycket dyrare, än om de få behålla dem hemma hos sig. Det kan således mycket väl uträknas, att detta förslag skulle röna ett så starkt motstånd från vederbörande kommuner m. fl., att slutföljden blefve, att icke Kongl. Maj:t ens skulle förelägga Riksdagen förslag om någon betydande inskränkning i studiet af latin vid läroverken. Min tanke, i få ord sagdt, är den, att om Riksdagen behagar taga detta förslag, så har den i och med detsamma eftergifvit all möjlig säkerhet, ja all sannolikhet för att de önskningar, som alltid denna kammare fasthållit vid, skola varda uppfyllda, och dermed vore de reformer, man önskar, äfven undanskjutna till en oviss framtid. Kammaren har nu här att välja emellan antingen att, i god tro på denna framtid, antaga det förslag, som utskottet här framlagt, eller också att för denna gång afslå detta sammanjemkningsförslag i den förhoppning, att

Kongl. Maj:ts regering inom kort åter skall för Riksdagen framlägga ett förslag, som är litet mera reformvänligt än det som Riksdagen nu erhållit från det hållet — och det tror jag är den lyckligaste lösningen af frågan för närvarande.

För att emellertid icke i onödan förlänga tiden med att tala om den saken, som väl är tillräckligt debatterad förut, skall jag helt enkelt till slut anhålla att kammaren, med afslag å sammanjemkningsförslaget, måtte vidhålla sitt förut vid denna punkt fattade beslut, hvarom jag anhåller om proposition.

Angående
sammanjemk-
ning af kam-
marens skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
Forts.)

Häruti instämde herr *Erickson* i Bjersby.

Vidare anförde

Herr Bergman: Huruvida och i hvad mån regeringen kommer att fästa afseende vid de uttalanden, som blifvit gjorda här i utskottets förslag, derom kan jag naturligtvis icke något orda. — Med anledning af det sista som Olof Jonsson yttrade rörande förslaget om att ur de lägre läroverken — de femklassiga — utbryta klassiska linien, så ber jag att få hänvisa till utskottets första betänkande, punkten 12, der utskottet hemställer "att Riksdagen ville besluta ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning derom, huru vida en sådan omorganisation af vissa bland de femklassiga läroverken kan och bör verkställas, att vid dem undervisning komme att meddelas endast på en af de tre bildningslinierna". Om detta förslag var utskottet ense. Och ehuru det icke står i utskottets betänkande, tycktes det dock framgå af öfverläggningarna i utskottet, att så väl Första som Andra Kammarens ledamöter ansågo att den linie, som skulle gifva vika vid de lägre läroverken, var den klassiska linien — åtminstone var det min uppfattning af den inom utskottet förda diskussionen.

Hvad sjelfva frågan beträffar och det föreliggande förslaget att uti klämman insätta orden: "under uttalande af den vissa tillförsigt, att Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt, borttager det nuvarande latinska öfversättningsprovet", så vill jag påpeka att dessa ord äro hemtade direkt ur utskottets förra förslag, punkten 2, och att beslutet om detta fattades inom utskottet med sex röster från Andra Kammaren och en röst från Första. Således var det Andra Kammarens ledamöter i utskottet, hvilka genomdrefvo det ursprungliga förslaget, ehuru under diskussionen här i kammaren åtskilliga ledamöter frångingo det beslut, som de sjelfve framlagt inom utskottet. Det första vilkoret, det om latinska öfversättningsprovets borttagande, är alldeles öfverensstämmande med det beslut, som Andra Kammarens ledamöter inom utskottet fattade, och på hvilket nu äfven Första Kammarens ledamöter, med frångående af sitt förra beslut, ingått.

Vidare hade Andra Kammaren satt som *vilkor* för lärarnes löne-

*Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)*

reglering, att latinets icke skulle börja förr än i sjetten klassen. Utskottet har nu föreslagit i fråga härom, att Riksdagen måtte anhålla det "Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke vare sig det åt latinets studium i läroverken nu anslagna antal timmar må kunna minskas eller och antalet af de läroverk, der undervisning i latin meddelas, i väsentlig mån inskränkas". Detta förekommer icke i Första Kammarens beslut, men dess utskottsledamöter hafva gått in på detta. Det är alternativt, så att man har att taga antingen det ena eller det andra, eller också om man vill båda delarne. Vill jag nemligen minska latinets vid våra läroverk, är det enligt alla undervisares åsigt den rigtige vägen att skära bort det från det ena läroverket efter det andra och på detta sätt minska det. Då har man vid de läroverk, der ämnet fins kvar, undervisningen oberörd. Skjuter jag deremot upp latinets ett par år, blir hela undervisningen vid läroverket rubbad och försämrad. Att utskottet icke velat envist sätta sig emot latinets minskande, se herrarne af en följande punkt, den om ombildning af vissa läroverk, hvilket föll i denna kammare. Der har hvarenda en af Första Kammarens ledamöter förklarat sig ej hafva någonting emot att det sattes som vilkor att latin icke ens finge läsas vid ett sådant läroverk, och ett sådant vilkor har äfven blifvit stipuleradt. I följd häraf tror jag ej att man får draga den slutsatsen, att, sedan Riksdagen uttalat önskningsom att taga bort latinets vid det ena läroverket efter det andra, dessa önskningsom ej skola af regeringen efterkommas. Det synes mig, uppriktigt sagt, som om här vid lag den åsigt, denna kammare uttalat, funnes i utskottets betänkande upptagen, och således har Första Kammaren fått göra ganska stora eftergifter. Enda skillnaden är, att Första Kammaren icke velat sätta tumskrufvar på regeringen genom att göra det till ett oeftergiftigt vilkor, medan den deremot uttalar den önskan och tillförsigt, att Kongl. Maj:ts åtgärder skola gå i samma rigtning, som Andra Kammaren önskat.

Jag ber ännu en gång få framhålla olikheten mellan de båda sätten att minska latinundervisningen. Det rigtige är att taga bort latinets från det ena läroverket efter det andra. Men origtigt är att gifva det en sådan ställning vid läroverken, att det icke kan göra samma nytta som eljest, utan tvärt om kommer till sist att inverka menligt äfven på de andra läroämnena. Ty minskar man timantalet för detta ämne, minskar man också tiden för de andra ämnena, ty det är icke nog med timmarne i skolan, utan det blir då mer hemarbete — det ligger i ämnets natur — och derigenom kommer den anordningen att blifva af menlig verkan för de andra ämnena och undervisningen i dess helhet.

Då, såsom mig synes, Första Kammaren gjort betydligare eftergifter än Andra Kammaren vid denna sammanjemkning, tillåter jag mig yrka bifall.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Det må icke förundra denna kammare, om, innan jag kommer till det slut till hvilket jag ämnar komma, jag inför kammaren

gör en kort repetition af hvad i denna viktiga sak under denna riksdag vidtagits.

Då jag först läste särskilda utskottets betänkande, var det med en nästan oblandad glädje. Der förekommo visserligen de två första punkterna, hvilka jag icke kunde gilla. De kommo icke från Kongl. Maj:t; det var på motionsväg, som de framstälts och inneburo en ganska genomgripande reformplan. Hvad den första punkten beträffar, har den genom kamrarnes motsatta beslut, såsom äfven i detta utskottets betänkande finnes framställt, kommit att förfalla. Hvad den andra punkten angår, påminner kammaren sig mycket väl, att i den voro framställda åtskilliga vilkor, dels i afseende på latinskrifningen och dels i afseende på universitetsexamina och i sammanhang dermed om latinets uppflyttande till sjette klassen. I afseende på universitetsexamina hafva utskottsreservanterna redan kommit derhän, att det vilkoret blifvit bortstruket. Det återstår här sålunda blott vilkoret om latinets uppflyttande till sjette klassen enligt kammarens sista beslut, fattadt i öfverensstämmelse med reservanternas åsigt, men numera förändradt i utskottsbetänkandet, från vilkor till "tillförsigt", såsom det heter i det nya framlagda jemkningsförslaget.

Jag vill då här först anmärka, att vid ett så stort och viktigt reformsteg borde väl hafva från reservanterna framkommit något förslag om sjelfva sättet, hvarpå de tänkt sig möjligheten att med ens uppflytta latinet från fjerde till sjette klassen. Något sådant föreligger dock icke. Såsom en hvar lätt kan finna, måste detta möta ganska stora svårigheter, under antagande af att det skulle göras till föreskrift, och det skulle inverka i hög grad på de öfriga ämnenas ställning vid de högre läroverken. Men icke nog dermed. De stora och många skrivelser, som på nådig befallning till Kongl. Maj:t inkommit i afseende på ifrågasatt ändring af universitetsexamina m. m., hafva alla utgått från förutsättningen af en sexårig latinkurs vid läroverken. De uppgjorda planerna härför ha i allmänhet utfallit — jag vågar säga det — ganska lyckligt i afseende på latinets undanröjande från flera universitetsexamina, allt under förutsättning af läroverkens sexåriga latinkurs. Skulle nu denna göras fyraårig, är betydelsen af dessa komitébetänkanden och dessa myndigheternas uttalanden ingen, och främsta följden är den, att denna reform, som jag eftersträfvat i så många år och för hvilkens utförande jag sett en ljusning just i dessa utlåtanden från universiteten och myndigheterna, den nemligen att från våra flesta universitetsexamina latinets skulle kunna borttagas, omintetgjorts. I stället för att vid läroverken studera så pass mycket latin, att det sedan med skäl kunde strykas bort från dessa universitetsexamina, kommer det att i stället stå kvar i dem på grund af dess inskränkning vid läroverken. Under sådana förhållanden säger det sig sjelft, att den förändring, som är ifrågasatt, blott skulle ha till följd en längre vistelse vid universiteten för dem som för examen behöfva latin, och det torde komma att blifva, om ej samtliga, dock de flesta, emedan det blott under förutsättning af ett tillräckligt quantum latin inhemtadt vid läroverken vore möjligt att få bort detta preliminära ämne från universitetsexamina.

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)

Det finnes intet europeiskt land, som i sina elementarläroverk har mindre undervisningstid för latinets än sex år. På hvilken pedagogisk erfarenhet hafva då reservanterna kunnat stödja sig, då de utan vidare fordra latinets uppflyttande till sjette klassen? Huru kunna de tillstyrka denna kammare att gå in på ett sådant vidtutseende och vådligt förslag som detta? De, som begripa och äro skyldiga att inse betydelsen af en läsordning, äro alla emot det. Den s. k. stora läroverkskomitén, som visst icke visade sig välvillig mot latinets ställning i skolorna, har bestämdt afstyrkt en dylik framflyttning.

Denna kammare brukar vara försigtig och se sig för, helst innan stora och vådliga reformer antagas, hvilkas sista utfall och verkan man icke kan bedöma, då man icke har erfarenhet från andra håll. Man kan ju hysa önskningsar och hos Kongl. Maj:t begära att han skall undersöka deras halt. Men att ställa hela läroverksreformen, att ställa lärarnes aflöning, som också hör till reformen — ty det är just på grund af passande aflöningar, som man kan hoppas få dugande krafter till läroverken — tillsammans med en fordran på dylika lösa önskningsars uppfyllande är, det torde hvar och en lätt inse, minst sagt vågadt.

Den glada förhoppning, som jag nyss talade om att jag hyste, då jag först läste särskilda utskottets betänkande, den vidhöll jag i det längsta. Men vid voteringen om femte punkten insåg jag tydligt, att det var verkligt allvar med det framsatta villkoret, då det med stor majoritet antogs af denna kammare. I och med detsamma var det slut med de ljusa förhoppningarna, ty i sjelfva verket hade en stor del af de framlagda förslagen med detsamma fallit, då många punkter voro nära sammanhängande med denna femte punkt. Men, märkvärdigt nog, det fans andra punkter, som också hängde tillsammans med dessa, och dem hafva båda kamrarna bifallit. En del af terminsavgifterna, t. ex., aflöningen till teknings- och gymnasitklärlärlarne o. s. v., allt detta står kvar bifallet. Extra-lärlarne likaså. Men det märkvärdigaste är det, som kammaren bifallit i afseende på pensioneringen. Om man ser på den punkt, som förekommer näst sist — det är på 19:de sidan — i utskottets betänkande, så finner man, att Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, "att, med undantag för gymnastiklärlärlarne, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk skola hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjänstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå"; och om detta säger utskottet längre ned, att det blifvit af utskottet och båda kamrarna bifallet. Alltså, går icke lönerегleringen igenom, så kommer visserligen en stor fördel att träffa de afgående lärarne. De gå sin väg med hela sin innehafvande lön i pension. Det vill säga en lektor i högsta lönegraden får en pension på 4,500 kronor, men går lönerегleringen igenom, så får han icke mer än 3,600 kronor. En adjunkt, som går sin väg i samma lönegrad, får 3,500 kronor, men enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle han icke få mer än 3,000 kronor. Kongl.

Maj:t har mera sett till godo de *arbetande* lärarne; utskottet återigen, på ett mycket liberalt sätt, de *afgående* lärarne — men detta ingalunda till skolans, ej heller till statens fromma. Jag vill i sammanhang härmed påminna om ett förhållande, och det är, att de nuvarande lärarelönerna icke, såsom förhållandet är vid många andra aflöningar, äro fördelade i lön och tjänstgöringspenningar, utan det hela är lön. Det är endast de s. k. tillfälliga lönetillskotten — och de utgöra en ringa del mot det öfriga — som icke räknas in i lönen.

Efter denna digression skall jag nu öfvergå till det förslag, som utskottet i denna punkt har framlagt. Det innehåller ett "uttalande af den vissa tillförsigt, att Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt, borttager det nuvarande latinska öfversättningsprovvet". I detta fall har jag varit i tillfälle att yttra mig en gång förut; och för så vidt Herren låter mig få lefva och jag innehar det embete, som jag nu bekläder, så skall detta för visso oföördröjligen iakttagas.

Sedan har utskottet föreslagit en anhållan, att "Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke vare sig det åt latinets studium i läroverken nu anslagna antal timmar må kunna minskas eller ock antalet af de läroverk, der undervisning i latin meddelas, i väsentlig mån inskränkas". Hvad detta sista beträffar, så är redan nämnt, och inses af kammaren mycket väl, att ett sådant steg icke ensidigt kan bero på Kongl. Maj:t, knappast ens på Kongl. Maj:t och Riksdagen tillsammans. De läroverk, om hvilka jag tror, att det verkligen skulle finnas somliga, som ginge in på att afstå från latinstudiet, det vore väl de femklassiga. Hvad de fullständiga läroverken beträffar, så tar jag för gifvet, att de komma att starkt och bestämdt motsätta sig. Om detta vågar jag sålunda ingenting annat yttra än att, om utskottets nu förevarande sammanjemkningsförslag skulle vinna kamrarnes bifall, så skola oföördröjligen genom en skrivelse till samtliga vederbörande införas yttranden, så att Riksdagen vid nästa riksmöte må kunna inhemta, om och hvilka läroverk skulle vara sinnade att afstå från latinet. Det andra, som utskottet önskar, och hvarom Kongl. Maj:t icke behöfver höra någon, afser en minskning af lärotimmarne i latin. Om det föreliggande förslaget går igenom, och sålunda terminerna förlängas och sjelfva undervisningsmetoden ändras, såsom jag varit i tillfälle att förut nämna, så är jag mer än villig att tillmötesgå denna önskan och vågar säga här med hög röst ifrån den punkt, der jag nu står, att jag hvad på mig ankommer lofvar, att en sådan minskning skall iakttagas. Ty den är icke blott möjlig, utan jag kan till och med förklara, att den allaredan är påtänkt.

Mine herrar! Det är möjligt, att jag misstager mig. Man gör ju så gerna hvarje sak, som rör en nära, till en stor, ja till den största, om möjligt. Undren således icke på, om jag anser att läroverkens organisation i sin helhet utgör ett af de viktigaste föremål för Riksdagens beslut, som finnas. Äfven jemnställd med andra stora frågor, frågor der de penningeanslag, som fordras, kunna vara betydligt större — eller, hvad sjelfva anslaget i detta fall beträffar,

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

*Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)*

äro allesammans större, ty här fordras icke ens något särskildt anslag — är denna fråga genom sin innebörd af vida större betydelse än de flesta som kunna förekomma. Viljen I, mine herrar, nu låta den falla genom ett envist fasthållande vid ett ord, som aflägsnar ifrån målet eller åtminstone håller hela saken bunden utan möjlighet till närmande ditåt? Viljen I riskera att kasta bort den gifna och tydliga gång framåt, som onekligen ligger i detta närvarande reformförslag och som blifvit äfven af förslaget motståndare erkänd?

Jag hoppas — jag erkänner det dock, med litet hopp — att denna kammars kloka och besinningsfulla sätt att gå till väga skall finna en större och klarare utsigt att nå målet genom att antaga det föreliggande sammanjemkningsförslaget, hvilket jag af hjertat önskar måtte blifva fallet.

Herr Månsson: Herr talman, mine herrar! Som herrarne finna, föreligger här ett sammanjemkningsförslag från utskottet. Men herrarne se också, att det är ett sammanjemkningsförslag på det sätt hopkommet, att det är en ledamot inom utskottet från denna kammare jemte Första Kammarens ledamöter i utskottet, som åstadkommit sammanjemkningen. Det har således icke, såsom eljest brukar vara fallet i afseende på sammanjemkningar, varit de flesta ledamöternas ifrån båda kamrarna åsigter, som blifvit sammanjemkade. Det är, som nämndt, endast en ledamot i utskottet från denna kammare, som ansett sig böra på detta sätt vara med om sammanjemkningen. Vi reserveranter ha deremot trott och anse, att i fall Kongl. Maj:t vill gå den väg, som nu Första Kammaren har föreslagit, målet skall nås säkrare genom ett uppskof. Det behöfver icke bli mer än ett uppskof på ett eller två år, för så vidt det finnes ett verkligt allvarligt uppsåt att mötas på den vägen. Jag tror, att det önskade resultatet skall lättare kunna åstadkommas, om löneregleringen *icke* är gjord, än om den redan är det.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nu sport oss, hur vi kunnat komma fram med ett sådant bestämdt uttalande om att latinat borde flyttas till 6:te klassen. Ja, jag medger, att man kan ha skäl att fråga oss, hvarför och huru vi kunnat göra detta. Men, mine herrar, det har grundat sig på ren öfvertygelse hos oss. Vi ha trott, att man en gång borde komma till det mål, att man vid universitetsexamina skulle komma ifrån fordran på latin för åtskilliga tjänstebefattningar. Vi ha trott, att man skulle kunna nå detta mål på den vägen. Derjemte ha vi trott, att man borde försöka att helt och hållet frigöra de fem första klasserna från latinat och på det viset få något mera helt i dessa klassers kurs, än det kan bli då man skall der inblanda latinat. Likaså och för det tredje ha vi trott, att, sedan en lärjunge gått igenom de fem första klasserna, han med större visshet och säkerhet kan afgöra för sig den frågan: hvad skall jag bli i lifvet? och sedan han beslutat detta, då — men först då — bör han få välja, om han skall lära latin eller icke. Slutligen ha vi trott, att om en yngling läser latin i fyra år i skolan, så bör han kunna inhemta så mycket, att han sedan kan ta

sig fram vid universitetet. Dessa äro i hufvudsak de skäl, som dikterat vår mening.

Vidare vill jag påpeka, att vi reservanter ingalunda stå ensamma om denna mening. Det var nemligen en ganska stor majoritet i denna kammare för ett bifall till vårt förslag; och jag vill fästa uppmärksamheten på, att det var icke mindre än 46 af Första Kammarens ledamöter som voro af samma mening. Jag tror sålunda, att det förefinnes en verklig tendens åt det hållet, en bestämd sträfvan att komma derhän, att latinstudiet göres mera inskränkt.

Vidare säger herr statsrådet, att man kan uttala en önskan i detta fall, men längre få vi icke gå. Ja, det har varit så ofta förut, och det har skett på samma sätt. Men om vi nu stanna vid en önskan, och löneregleringen går igenom, så skall trycket för bibehållande af latin bli så starkt, så att, hur gerna regeringen än vill, det blir omöjligt att sätta i verket hvad må hända ecklesiastikministern vill göra.

Vidare har statsrådet anförde de oegentligheter, som hafva förekommit i de fattade besluten; och jag medger, att sådana förekommit. Men det har icke kunnat hjälpas. Det har gjorts anmärkningar och framstälts yrkanden på andra beslut, men de hafva icke lyckats gå igenom, utan resultatet har blifvit det som föreligger, med bland andra den oegentlighet, att pensioneringen blifvit beslutad på det sätt som skett. Men å andra sidan hoppas och tror jag, att i fall icke löneregleringen går igenom på det sätt, som nu är i fråga, Kongl. Maj:t icke skall sätta ett sådant beslut i verkställighet, förr än också löneregleringen blifvit beslutad. Jag kan icke tro, att Kongl. Maj:t dessförinnan skulle vilja sätta i scen denna pensionering. Skulle nu emellertid så ske, så hafva lärarne vid läroverken redan kommit till denna förman och fått den.

Sedan kom herr statsrådet till det förslag, som nu föreligger, nemligen sammanjemkningsförslaget. Dervid har herr statsrådet bestämdt förklarat sig vilja dela uttalandet om att man skall taga bort det latinska temat, och det är hvad vi sålunda äro förvissade om skall bli resultatet. Vidare säger ecklesiastikministern, att beträffande minskningen i latinläsningen, så ville han vara med om att sträfva åt det håll, att uti de fem lägsta klasserna må bli en sådan minskning. Vidare tyckte jag mig finna, att herr ministern var af den åsigt, att till följd af terminernas förlängning det skulle bli en möjlighet att inskränka latintimmarnes antal. Jag förstod dock icke riktigt, huruvida meningen var att minska det nuvarande antalet sådana timmar eller att icke öka dem i proportion som det blefve större tillgång genom förlängningen. Emellertid, om Kongl. Maj:t vill sträfva åt det håll, som denna skrifvelse nu afser, och sålunda vara med om denna åtgärd att antingen minska antalet läroverk, der undervisning i latin meddelas, eller ock försöka minska lästiden för latin, ja då vill jag be att få framställa den frågan: hvad ligger det då för fara i ett eller ett par års uppskof? Det är min innerliga öfvertygelse och tro, att hela reformfrågan på detta sätt skall nå sin lösning. För öfrigt, mine herrar, är det icke värdt att tala om något annat, än att det är

Angående sammanjemknning af kammarens skiljaktiga beslut i läroverksfrågan. (Förta.)

*Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rararnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)*

löneregleringen som här är hufvudsaken. Och om man vill komma till målet, så tror jag, att ecklesiastikministern lättare skall nå det genom att regleringen icke nu gått igenom, utan att det då är bättre, att uttalanden nu ske från båda kamrarne och ecklesiastikministern sedermera på dessa uttalanden bygger en möjlighet att få fram ett förslag. Det är i sådan tro, och med tanken på att vi på sådant sätt bäst skola nå målet, som jag vågar för min del fasthålla vid reservationen. Jag ber om ursäkt, att jag vågar hysa den misstanken, att om detta förslag antages det komme att gå så, att, äfven om Kongl. Maj:t tar frågan i öfvervägande, resultatet dock blir det, att vi icke kunna komma någon vart med detta, utan stöta på hinder och svårigheter. Och då har hvarken denna kammare, ej heller de många i Första Kammaren, som varit med om vårt förslag, vunnit någonting.

Med dessa åsikter och med stöd af hvad jag anfört och då jag tror, att det icke ligger någon fara med ett eller möjligen ett par års uppskof — det behöfver icke bli längre — anser jag, att kammaren bör afslå detta förslag, och vidblifva sitt förut i ämnet fattade beslut, hvarå jag, herr talman, nu ber att få yrka proposition.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg:

Herr Jonsson i Hof: Om nu, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anfört, det verkligen skulle ligga någon fara i att afslå sammanjemkningsförslaget derför, att det sedan kunde blifva en annan chef för detta departement, vill jag å andra sidan fråga, hvilken förhoppning kan under sådana eventualiteter kammaren verkligen hafva derom, att det skall gå i fullbordan, hvad han nu utlofvat. Nej, vår enda trygghet ligger deruti att vi kunna säga nej till omogna förslag, för att slutligen få fram ett reformerande? Det förvånar mig, det må jag erkänna, att statsrådet nyss ville försöka att vinna kammarens bifall till denna sammanjemkning genom att erinra om att, sedan Riksdagen bifallit hvad som föreslagits i den 15:e punkten i Kongl. Maj:ts proposition, detta skulle föranleda till att alla lärare, som qvarstode på gammal stat, skulle erhålla fulla lönen i pension. Jag tillåter mig fråga herr statsrådet, hvilken mening han haft med denna punkt, förutsatt att löneregleringen gått igenom — ty det är naturligt, att äfven i detta fall det kunde finnas en och annan lärare, som icke ville gå in på den nya staten — om då meningen varit, att dessa lärare skulle hafva fulla lönen i pension. Hela detta resonnement synes visa, att denna reform framkommit i omoget tillstånd, och jag tror heller icke att det varit klart från vissa håll, hvad här skrifvits. Jag har sett denna oegentlighet i punkten, men trots, att när det i punkten icke heter: med upphäfvande af de vilkor, som gälla för pensioneringen af lärarne på gamla staten, så skulle genom bifall till denna punkt Kongl. Maj:t icke hafva rätt att låta dessa lärare på gammal stat erhålla fulla lönen i pension.

Jag fortfar att yrka afslag å utskottets sammanjemkningsförslag.

Herr Andersson i Högkil: Just den af statsrådet antydda omständigheten, att det möjligen snart kan blifva fråga om att latinläsningen skall börja icke i fjerde, utan i någon af de ännu lägre klasserna i våra allmänna läroverk, synes mig vara ett ytterligare skäl till att icke bifalla det nu framlagda sammanjemkningsförslaget, utan som bestämdt vilkor fastslå, att latinstudiet framflyttas till sjetten klassen.

Angående sammanjemkningsfrågan af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

Mycket vore att säga om det sätt, hvarpå detta sammanjemkningsförslag framkommit, men jag vill icke vidlyftigt orda derom. Jag kan dock icke underlåta att uttala min förvåning deröfver, att ett beslut, som fattats i ett Riksdagens utskott, kan helt enkelt utan vidare omständigheter upprifvas, att samma majoritet, som ena dagen dikterar beslutet, andra dagen kan upphäfva detsamma, icke för att tillmötesgå minoriteten, utan för att få det så formuleradt, att det bättre passar i stycket med majoritetens eget syfte.

Beträffande det framlagda sammanjemkningsförslaget kan jag naturligtvis icke vara med om att antaga det. Andra Kammaren har flere gånger, särskildt åren 1880, 1881 och 1882, enligt min tanke med fullt giltiga skäl uttalat de önskningsmål, som kammaren i fråga om reformer i undervisningen vid våra allmänna läroverk uppställt. Om nu kammaren godkänner det framlagda sammanjemkningsförslaget, har den derigenom uppgifvit nästan alla dessa önskningsmål, för hvilka den så länge och ihärdigt arbetat, och kammarens rol i denna fråga har då på samma gång blifvit inskränkt till att endast bevilja penningar. Skulle nu emellertid hela frågan för denna gång falla, tror jag man icke kan tillskrifva denna kammares ledamöter i utskottet orsaken dertill, ej heller Andra Kammaren, utan hörer då denna andra magter till.

Jag förenar mig med det af herr Olof Jonsson i Hof framställda yrkande om afslag å utskottets sammanjemkningsförslag.

Herr Bergman: Blott ett par ord! Det har antydts af mer än en talare, att det tillvägagångna sättet att behandla denna fråga inom utskottet icke skulle varit fullt riktigt. Jag ber med anledning häraf blott få nämna, att då frågan efter dess afgörande i kamrarnes företogs till behandling inom utskottet, så genomgicks följande dag hela betänkandet, och man försökte då vinna en sammanjemkning af de olika besluten. Dagen derpå gjordes vid justeringen hemställen till utskottets ordförande, huruvida vi, då denna fråga vore af synnerligen stor vikt, och fastän vi under gårdagen vid behandlingen af frågan icke lyckats förena oss om något sammanjemkningsförslag, icke skulle kunna få göra försök att än en gång se till, huruvida det icke vore möjligt att åstadkomma någon sorts sammanjemkning. Denna hemställan gjordes till utskottets ordförande, hvilken varit riksdagsman i 30 år och fört klubban både i Första och Andra Kammaren, och han medgaf, att han för sin del icke hade något emot, om utskottet så vill, att upptaga frågan igen. — För öfrigt är jag icke ensam från denna kammare om det förslag, som här nu föreligger.

*Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)*

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag yttrade mig icke förra gången, denna fråga var före i kammaren, och jag vågade icke göra det därför, att jag anser mig så föga hemmastadd i dessa pedagogiska förhållanden, angående latinets förflyttning m. fl. ändringar. Men jag kan icke annat än till protokollet uttala ett beklagande öfver det skede, hvori frågan nu kommit.

Jag skulle icke varit tveksam i detta fall, i händelse utskottet eller reservanterna från denna kammare kommit in med ett förslag och sagt att, då utskottet anser att de och de reformerna böra företagas i sammanhang med löneregleringen och att denna icke bör ske annat än i sammanhang med dessa, så afslå vi den kongl. propositionen i dess helhet och uppföra på stat de anslag, som hitills uppförts för ifrågavarande ändamål. Då hade kammaren vetat hvad den skulle besluta och hvad man i detta hänseende ville. Nu synes det mig som om man trasslat in sig icke så obetydligt. En del saker i det förslag, som förelåg i den kongl. propositionen, ha bifallits: en del saker, som jag antager att majoriteten hvarken hade önskat eller ämnat att de ensamt för sig skulle gå igenom, ha emellertid blifvit Riksdagens beslut, under det att det hufvudsakliga förfallit. Så är det t. ex. med frågan om första klassens indragning, hvilken fråga kom före genom en reservation från denna kammare. Det villkoret lät man emellertid falla bort, och deraf kunde det synas, som om man icke menade allvar med denna sak. Men så kom latinets, och det skulle blifva det villkor, som skulle vara afgörande.

Nu kan jag icke se annat än att, om detta förslag om löneregleringen faller, så faller äfven det om terminsafgifterna, genom hvilka man skulle genomföra löneregleringen utan att öka statens utgifter. Ty Första Kammaren biföll, om jag minnes rätt, förslaget om terminsafgifterna med det villkor, att löneregleringen också skulle gå igenom; om således det ena faller, så faller också det andra.

För min del skall jag icke tillåta mig något yrkande. Jag har blott velat uttala ett beklagande öfver det skede, hvori frågan kommit, ett skede, som icke är slut med detta. Ty om sammanjemkningsförslaget afslås, så är fara värdt, att detta kommer att fördröja riksdagens afslutande. Jag anför icke detta såsom något skäl, ehuru jag vet, att en sådan omständighet brukar betyda ofantligt mycket mot slutet af riksdagen; på mig inverkar det icke, då jag icke brukar lemna riksdagen förr än den är slut.

Något yrkande vill jag icke göra, då jag icke anser mig tillräckligt hemma i de frågor, som föreligga, om latinets och dylikt, för att jag på grund deraf skulle våga framställa något yrkande i kammaren.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på Herr Ol. Jonssons förslag, att kammaren, med afslag å nämnda hemställan, måtte förklara sig vidblifva sitt förra beslut i frågan. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen;

men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad särskilda utskottet n:o 1 hemställt i 4 punkten af memorialet n:o 3, röstar

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, vidblifvit sitt förra beslut i frågan.

Omröstningen visade 81 ja men 123 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll:

Efter föredragning dernäst af *punkten 5*, innefattande utskottets hemställan om sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande föreslaget införande af till statsverket ingående terminsavgifter, anförde:

Herr Jonsson i Hof: Med anledning af den utgång, 4:de punkten fått, ber jag, att kammaren med afseende på utskottets förslag i denna punkt måtte vidblifva sitt förut fattade beslut.

Herr Sven Nilsson: Jag tror, att kammaren bör taga det förslag, som föreligger, ty det är en sammanjemkning mellan kamrarnes beslut, som är särdeles väl träffad, och jag kan icke förstå hvarför man skall afslå det, i synnerhet som jag föreställer mig att Första Kammaren har antagit detsamma; man har derigenom underlättat frågans slutliga lösning. — Jag yrkar bifall.

Herr *Lasse Jönsson* instämde häruti.

Herr Hedin: Herr talman! Jag förmodar, att utskottet nu endera dagen kommer in till kammaren med förslag till proposition för gemensam votering i den fråga, vi nyss behandlade, och under denna förut-sättning skall jag yrka, att den 5:te punkten återremitteras.

Herr Månsson: Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att det heter här: "under vilkor, att den af utskottet föreslagna aflönningen för lärarne vid de allmänna läroverken fastställles", och den är afslagen. Då kan jag icke tro, att det är möjligt att taga denna punkt oförändrad efter det beslut, som nyss fattades. Jag skall icke motsätta mig herr Hedins yrkande om återremiss, men då jag icke inser, att

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

detta tjenar till något, tror jag det är rättast, att kammaren afslår denna punkt, sådan den föreligger.

Herr Sven Nilsson: Det kan ju göra alldeles detsamma, om punkten återremitteras eller icke, ty för kammaren står det sedermera öppet att antaga sammanjemkningsförslaget; men då jag föreställer mig, att det måste blifva en gemensam votering om löneregleringen, så tycker jag att man kan så godt först som sist antaga förslaget, som det nu föreligger, och dermed slippa riskera ett uppskof med regleringens afslutande. Detta är min åsigt i frågan, och vidhåller jag mitt yrkande.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: För min del skall jag be att få biträda det förslag, som af herr Olof Jonsson framstälts.

Det kan icke vara lämpligt, att Andra Kammaren skulle frångå sitt förut fattade beslut för att gå in på en sammanjemkning, som icke leder till något resultat. Hade man bifallit den förra sammanjemkningspunkten, skulle man också bifallit denna, ty de skulle då hängat tillsammans. Men då den förra punkten afslagits, synes det mig alldeles solklart, att kammaren bör vidblifva sitt förut fattade beslut i afseende å den, som nu är föremål för behandling. Jag förenar mig därför med herr O. Jonsson i hans yrkande.

Herr Månsson: Jag tror att det rättaste är, att kammaren beslutar afslag på hela punkten, ty om jag minnes rätt, så innehöll förslaget om löneregleringen såsom vilkor terminsafgifternas höjande; men när nu detta förslag har fallit, och Första Kammaren icke torde gå in på någon gemensam votering, yrkar jag rent afslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkanden, som derunder förekommit, afslog kammaren utskottets hemställan och vidhöll sitt förra beslut.

I fråga om härefter föredragna *punkten 7*, deri utskottet framlagt förslag till sammanjemkning af kamrarnes beslut beträffande föreslagen ombildning af åtskilliga läroanstalter, anförde:

Herr Jonsson i Hof: Af samma skäl, som vid den föregående punkten af mig anförts, ber jag att kammaren, med afslag på utskottets förslag, vidhåller sitt förut fattade beslut.

Jag anhåller om proposition på detta yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan afslogs af kammaren, som vidblef sitt förra beslut i frågan.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

I punkten 6, som härefter föredrogs, yttrade utskottet:

“I punkten 8:o mom. b) hade utskottet hemställt:

att Riksdagen må för sin del besluta, att treklassiga allmänna läroverket i Sölvesborg må indragas på det sätt, som i mom. a) af denna punkt är föreslaget med afseende på vissa andra läroanstalter.

Denna hemställan har af Första Kammaren blifvit oförändrad bifallen, hvaremot Andra Kammaren bifallit densamma med den ändring, att i stället för orden: “läroverket i Sölvesborg“ införts orden: “läroverken i Sölvesborg, Söderköping och Marstrand“.

Kamrarnes beslut öfverensstämma följaktligen så till vida, att båda kamrarne beslutit indragning af treklassiga allmänna läroverket i Sölvesborg, hvilken indragning sålunda af Riksdagen för dess del beslutits, men skilja sig deruti, att Andra Kammaren, i olikhet med Första Kammaren, beslutit indragning jemväl af treklassiga allmänna läroverken i Söderköping och Marstrand.

Då någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende på dessa båda läroverk icke synes utskottet kunna ega rum, och frågan ej heller lärer kunna afgöras genom gemensam omröstning, har frågan om indragning af treklassiga allmänna läroverken i Söderköping och Marstrand enligt utskottets åsigt förfallit; hvilket utskottet härmed får för Riksdagen anmäla.“

Herr Herslow begärde ordet och yttrade: Den anmälan, som är gjord i denna punkt, bör icke gå förbi utan anmärkning. Lika bedröfligt, som det är att denna stora reformfråga i allt hufvudsakligt fallit, lika bedröfliga finner jag de qvarlevor, som stå kvar, och som man i misshugg låtit qvarstå på ett så abnormt sätt, att de icke ens efter kamrarnes sammanstämmande beslut böra fastställas. Kongl. Maj:t hade föreslagit i sammanhang med den stora reformen, att åtskilliga läroverk skulle indragas och särskildt hemställt, att bland läroverken af denna kategori Söderköpings och Marstrands skulle indragas; de ansågos inom sin klass alltför fåtaligt besökta och därför öfverflödiga. Då tager utskottet upp ett rent privat förslag, att läroverket i Sölvesborg skulle dela de två läroverkens öde, och detta förslag, som det ej kunde motivera med dess lärjungars fåtalighet, stöder det i stället på en uppgift, som det fått helt löst och jag vill nästan säga på sladder vägen, att nemligen läroverket endast tillfälligt och på ett konstladt sätt uppbringats till sitt stora lärjungeantal. Då slumpar det sig nu så, efter kamrarnes olika beslut, att vi i detta sammanjemkningsförslag finna på denna punkt, att de andra läroverken, som verkligen föreslagits till indragning, fått lefva, men detta enda, Sölvesborgs läroverk, hvilket Kongl. Maj:t aldrig föreslagit till indragning, det slår man i hjel. Jag har ingen möjlighet att nu kunna göra något yrkande; men min förundran måste jag uttala deröfver, att då man har till behandling en stor reform och låter den falla, man icke ser till, att den faller i alla sammanhängande punkter, utan låter dess underligast tillkomna konsekvenser stå kvar.

Jag hoppas af Kongl. Maj:t, att han icke skall låta Riksdagens beslut i denna fråga vinna sanktion, så vidt han ej, något elakt, vill

Angående sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i läroverksfrågan.
(Forts.)

Angående
sammanjemk-
ning af kam-
rarnes skilj-
aktiga beslut
i läroverks-
frågan.
(Forts.)

låta detta riksdagsbeslut stå qvar som en underlig erinring om det underliga sätt, hvarpå hela denna läroverksreform behandlats.

Blott detta ville jag säga. — Vore här ännu någon möjlighet till diskussion i denna fråga, skulle jag framlägga de ovedersägligaste bevis, de ojäfaktigaste dokument, utvisande att den tillökning i lärjungeantalet, som vunnits vid läroverket i Sölvesborg, icke varit tillfälligt och icke tillkommit på konstlad väg.

I detta yttrande instämde herrar *Nyström, Lundberg, Gibson, Sjögren, Lilienberg, Lindmark* och *Ahlström*.

Herr Bergman anförde: Jag ber blott att få nämna, att det bestämmande för mig och flertalet af utskottets medlemmar varit, att under perioden 1879—1883 endast 17 lärjungar undervisades i Sölvesborgs läroverk af en rektor, två lärare med benämningen kollega, en gymnastiklärare och en sånglärare. Sedermera under perioden 1884—1888 undervisades i 1:sta klassen 6 lärjungar, i 2:dra klassen 5 och i 3:dje klassen 6 lärjungar, summa 17. Det är dessa siffror, som varit bestämmande vid mitt votum i utskottet.

Herr Herslow: Men har icke den ärade talaren fått förklaring på dessa siffror? Jag trodde, att denna förklaring var alldeles gifven och att den var tillgänglig äfven i utskottet. Denna skola har under många år på ett ytterligt beklagligt sätt försummats och under den tiden sjöök lärjungeantalet termin för termin. Sedermera kom en annan anda och andra friskare krafter, och under det att föräldrarne förut voro nästan tvungna att skicka sina barn till folkskolan eller, om man ville hafva dem in på den lärda vägen, till andra läroverk, så, sedan man fått en god skola, skickar man dem till denna. Många af barnen fortsätta numera från folkskolan för att vinna den något fullständigare utbildning för det borgerliga lifvet, hvilken detta läroverk nu kan skänka. Jag vill vidare nämna, att detta läroverk är utomordentligt väl försedt i fråga om lokal, hvilken är en bland de vackraste och ändamålsenligaste, som någon dylik skola har.

Att dylika orsaker framkalla en år ifrån år stegrad freqvens, är rimligt; men att kalla en af sådana anledningar framkallad stegring "konstlad", det är orimligt.

Öfverläggningen var härmed slutad. Punkten lades till handlingarne.

Punkterna 8—12.

Lades till handlingarne.

Punkten 13.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva: att, med undantag för gymnastiklärarne, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk skola hafva rättighet och,

hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå; Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå;

att ordinarie gymnastiklärare vid förenämnda läroverk, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skola under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och samma skyldighet att från tjensten afgå med pension, som näst föregående moment innehåller beträffande öfrige lärare;

att vid dessa läroverk anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjenst bestrida, må, derest det varder behörigen styrkt, att anledning icke förefinnes till antagande, det han eller hon kan återvinna tjenstbarhet, kunna äfven utan egen ansökning före uppnådd pensionsålder från tjensten skiljas, mot åtnjutande under sin återstående listid af pension från allmänna indragningsstaten, hvilken pension skall för lärare eller lärarinna, hvars aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befinner sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehar tjenst, för hvilken inga lönegrader finnas, så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjenstår afdrages en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt för lärare eller lärarinna, hvars aflöning icke är på förenämnda sätt fördelad, skall utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjenstår, som felas i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent;

och hade utskottet i *punkten 17:o mom. a)* af sitt utlåtande n:o I hemställt om bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, dock med utslutande af sista stycket.

Denna utskottets hemställan blef af Andra Kammaren bifallen, hvaremot Första Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifallit denna framställning oförändrad.

Kamrarnes beslut öfverensstämda följaktligen så till vida, att båda kamrarne bifallit de två första momenten af Kongl. Maj:ts förslag, hvilka således af Riksdagen bifallits; men de skiljde sig deruti, att Första Kammaren bifallit, men Andra Kammaren afslagit det tredje momentet af nämnda förslag.

Då någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande nämnda moment icke syntes utskottet kunna ega rum, och frågan ej heller torde kunna afgöras genom gemensam omröstning, hade enligt utskottets åsigt det tredje momentet af Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag förfallit, hvilket utskottet under förevarande punkt för Riksdagen anmälde.

Efter föredragning af punkten anförde

Herr Hedin: Jag måste anhålla, herr talman, att kammaren ville återremittera denna punkt till utskottet för att icke genom dess läggande till handlingarne anses hafva godkänt den sats, som utskottet råkat uttala, nemligen att pensionsregleringen skulle vara i det väsentliga godkänd genom de fattade besluten, ehuru den naturligtvis förfallit derigenom, att Kongl. Maj:ts förslag till lönerreglering, dess nödvändiga förutsättning, förfallit. Vi böra således icke genom att blott lägga denna punkt till handlingarne föranleda utskottet att komma med ett skrifvelseförslag, i hvilket föreslås, att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med förklaring, att pensionsregleringen är i väsentliga delar bifallen.

Derför anhåller jag om återremiss af denna punkt.

Vidare yttrades ej. Punkten återremitterades.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarne.

Herr Widström begärde ordet och yttrade: Jag skall be att få antecknad min reservation mot kammarens beslut i punkten 4.

§ 7.

*Angående
pension åt
enkan efter
aflidne
general-
direktören
M. Huss.*

Härefter skedde föredragning af statsutskottets utlåtande, n:o 68, i anledning af väckta motioner om pension åt aflidne f. d. generaldirektören M. Huss' enka, Christina Maria Charlotta Huss, född Bergensträhle.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 53) hade herr R. Wieselgren föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att åt aflidne generaldirektören m. m. Magnus Huss' enka, fru Christina Maria Charlotta Huss, född Bergensträhle, en statspension af 2,000 kronor årligen måtte utgå från och med 1890 års ingång.

Inom Andra Kammiaren hade i motion (n:o 131) herrar vice talmannen L. O. Larsson och P. O. Hörnfeldt framställt ett lika lydande yrkande.

Utskottet hemställde, att förenämnda motionärens förslag måtte på det sätt bifallas, att framlidne generaldirektören M. Huss' enka, fru Christina Maria Charlotta Huss, född Bergensträhle, förklaras berättigad att å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 2,000 kronor, att utgå från och med den 1 maj innevarande år.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar Lasse Jönsson, P. Pehrson i Törneryd, A. Persson i Mörarp,

N. Petersson i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, *A. P. Danielson*, *J. Anderson* i Tenhult, *H. Andersson* i Bringåsen, *A. Peterson* i Hasselstad och *A. G. Anderson* i Himmelsby, hvilka hemstält, att föresvarande motioner icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Angående pension åt enkan efter aftidne generaldirektören M. Huss.
(Forts.)

Ordet begärdes af

Herr Wretlind, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag kan hafva skäl att bedja om ursäkt för, att jag begärt ordet *först* i denna fråga, så mycket mer som jag instämmer i utskottets förslag, men jag finner mig föranledd härtill af de tio reservanterna från denna kammare mot utskottets hemställan och jemväl af andra skäl, som jag längre fram skall angifva.

Jag har vid diskussioner inom denna kammare angående pensioner aldrig, så vidt jag minnes, begärt ordet. Dessa diskussioner hafva ofta för mig varit af särdeles plågsam beskaffenhet och jag har i djupet af min själ beklagat dem, som varit deras föremål. Då denna motion inkom så väl här som i medkammaren, blef jag därför förvånad och oroad samt tänkte i mitt sinne, att motionärerna väl måtte hafva förvissat sig om, att motionen icke skulle väcka motstånd inom statsutskottet. Jag ser med beklagande, att så icke varit fallet, på samma gång som jag villigt erkänner, att reservanterna från denna kammare i formelt hänseende hafva fullkomligt rätt. Här är fråga om att frångå den vanliga metoden, det sätt hvarpå pensioner i vanliga fall af Riksdagen beviljas och frågor af denna art om understöd — ett slags fattigunderstöd, framkallade af ömmande omständigheter — behandlas. Men pensioner kunna äfven vara något annat än ett fattigunderstöd. De kunna vara ett erkännande af Riksdagen å nationens vägnar; fall kunna förekomma, då man utan hänsyn till om pensionen behöfves eller icke vill lemna den såsom ett erkännande från Riksdagen eller från folket om särskilda utomordentliga egenskaper eller förtjenster hos den person, som är i fråga. På det sättet beviljas ofta pensioner i utlandet. Ja, äfven s. k. dotationer plåga af likartade grunder ej sällan lemnas. Jag vill blott erinra om de storartade dotationer, som efter tysk-franska krigets slut beviljades åt Bismarck och Moltke, ehuru ingen af dem kunde sägas vara i mindre bemedlade omständigheter.

Nu kan man säga, att det är skilnad mellan stora och rika länder och vårt land, men dervid må dock påpekas att, ehuru dessa länder kunna sägas vara större och rikare, så äro dock deras statskassor icke i jemförelse med vår rikare, utan laborera tvärt om med större svårigheter och brist än hos oss. Jag tror icke, att i vårt land några sådana dotationer blifvit gifna, men det har blifvit mig sagdt, att, när den store vetenskapsmannen Berzelius afled och lemnade enka efter sig, Riksdagen till henne beviljade en pension af 3,000 kronor.

Magnus Huss torde visserligen kunna jemföras med den nyss nämnde vetenskapsmannen. Hvad Magnus Huss varit för fäderneslandet tror jag icke, att vi äro kompetente att bedöma eller här upp-

*Angående
pension åt
enkan efter
aflidne
general-
direktören
M. Huss.
(Forts.)*

skatta, och kanske icke ens hans samtid kan sägas vara det. Hvad han verkat på många områden kommer att lemna djupa spår efter sig långt efter hans död. Han har emellertid tjänat staten i 46 år utan att vid sitt afskedstagande begära eller erbjudas någon pension, ehuru han efter nuvarande pensionsförhållanden skulle haft rätt att under nära 20 år uppbära en pension af omkring 6,000 kronor.

Anledningen till att denna motion framkommit var, såsom ock deri nämnes, att den aflidne på dödsbädden yttrade, att hans enda bekymmer vore, att hans efterlevande maka skulle nödgas underkasta sig inskränkningar, som efter hennes vanor och förhållanden skulle kännas rätt påkostande, och det desto mera som hon i ett par års tid lidit af en obotlig sjukdom. Han var så mycket mer bekymrad häröfver som han visste, så väl att hon var i behof af vissa beqvämligheter, som ock att hennes grannligheten skulle förbjuda henne att begära en statspension. Den person, åt hvilken den nu aflidne anförtrodde detta, lugnade honom med, att han icke skulle behöfva vara orolig för den saken, och att han skulle göra hvad han kunde för att förekomma dylika svårigheter för enkan. Af sådan anledning har denne person i Första Kammaren väckt den motion, som föreligger, och han har gjort det efter medgifvande af fru Huss, dock endast under det vilkor, att Riksdagen skulle vilja bevilja denna pension, icke såsom ett understöd åt henne, utan såsom en hedersgård åt hennes aflidne mans minne. Och jag har full rättighet att meddela, att, om Riksdagen afslår denna motion, fru Huss icke kommer att af regeringen begära framläggande af förslag om statspension åt henne.

För min del skulle jag i anseende till de förhållanden, som här föreligga, vilja uttala den hjertliga önskan, att Andra Kammaren ville uti denna fråga besluta utan vidare diskussion, vare sig att beslutet kommer att utfalla i den ena eller den andra rigtningen. Om kammaren besluter i enlighet med utskottets förslag, tror jag, att kammaren besluter såsom svenska folket önskar, och jag tror, att kammaren då handlar i tryggt medvetande, att den har svenska folkets flertal bakom sig. Vill åter kammaren, enligt reservanternes önskan, afslå detta utskottsbetänkande, tror jag icke heller, att skadan är så synnerligen stor, åtminstone icke för den person, som här är fråga om, ty jag har den föreställningen, att ett stort antal af svenska folket skall vilja på annat sätt godtgöra denna Riksdagens försummelse. Vi veta huru i andra länder göras nationalsubskriptioner, när det gäller att hedra ett stort namns minne, och med den kännedom jag har om folkrörelser i vårt land, tror jag att i detta fall något dylikt lätt nog kunde ske, om vederbörande vill medgifva det.

Jag vill för min del, som sagdt, uttala den önskan, att frågan må afgöras utan vidare diskussion. Jag har, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Andrén, Lundén, Liljeholm, Broström* och *Odell*.

Herr Hedin anförde: Herr talman! Jag ber endast att få i största korthet uttrycka min förvåning öfver ett anspråk af en ledamot i denna kammare, hvarpå jag aldrig förr hört exempel. Han ansåg tillbörligt att behålla ordet en god stund samt fränkänna alla andra rätt att säga något. Härtill vill jag lägga, att han icke bör komma och tala om någon Riksdagens försummelse. Det är *möjligt*, att man framdeles kan få anledning till en sådan förebräelse, nemligen sedan Riksdagen efter en af Kongl. Maj:t framlagd utredning kunnat pröfva frågan om skälig pension.

Angående pension åt enkan efter aflidne generaldirektören M. Huss.
(Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Jag vill endast i korthet anmärka, att motionärerna betonat, att generaldirektören Huss fruktat, att hans enka skulle komma att lida nöd. Nu har en talare, som borde känna förhållandena, supplerat detta med att säga, att han fruktat, det hans enka skulle få göra inskränkning i sitt lefnadssätt. Efter hvad redan motionärerna yttrat och en talare här sagt, skulle generaldirektör Huss icke på de senare åren haft andra inkomster än de 1,000 kronor han uppburit såsom inspektör för lasaretten. Jag har dock erhållit underrättelse och skaffat mig kunskap derom, att han från civilstatens pensionsinrättning hade en årlig pension af 1,600 kronor samt dessutom fått den upplysning, att hans enka kommer att från samma inrättning åtnjuta ett årligt understöd af 533 kronor 33 öre.

Då det icke blifvit upplyst, att någon nöd är för handen eller något annat verkligt skäl anförts, som talar för detta anslag, så tager jag mig friheten att yrka afslag å den gjorda framställningen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Ja, här föreligger icke någon kongl. proposition, och jag instämmer till fullo med reservanterna i deras yttrande, att den motion, som blifvit inlemnad, icke innehåller vederbörlig utredning om de ekonomiska förhållandena i sterbhuset. Hade det varit fråga om en vanlig pension, kan jag därför icke neka till, att det varit rätt att helt och hållet ställa sig på reservanternas sida. Så har jag dock icke betraktat denna sak. Jag tror att här i sjelfva verket är fråga om att gifva ett offentligt erkännande eller en s. k. nationalbelöning.

Jag vill icke beröra den stora betydelse för hela den medicinska undervisningen, Huss eger genom införande af en klinisk instruktion, sådan som den bör vara och sådan som den förut icke här fans. Jag vill nu endast nämna en sak, som jag vet skall behjertas af en stor massa utanför Riksdagen och till all lycka af många inom densamma. Denne framstående läkare sysselsatte sig icke endast såsom sådan i vanlig bemärkelse. Han arbetade en stor del af sin lefnad mot nationens värsta kräfte, nemligen det epidemiska superiet. Han gjorde det på ett så förtjenstfullt sätt, att alla, som erkänna att superiet är en af nationens mest utbredda och olycksbringande åkommer, icke skola neka att gifva honom ett erkännande för denna hans verksamhet.

Angående
pension åt
enkan efter
aflidne
general-
direktören
M. Huss.
(Forts.)

Herr Nilsson i Kägglå: Herr talman, mine herrar! Äfven jag anser, att reservanterna haft så goda skäl, att motionen icke bör bifallas. Ty man måste, innan man anslår något, se till att verkligt behof förefinnes.

Jag har några upplysningar att meddela angående enkefru Huss' ställning. För några år sedan erhöi hon arfsandel i en större egendom i min hemort, som hon sedan gemensamt med öfrige arvingar brukade. Nu har denna egendom öfvertagits af en enda egare, som tillträdde egendomen den 14 sistlidne mars, och till följd deraf måste enkefru Huss ovilkorligen utfå sin i egendomen innestående arfsrätt. När allt detta blir utredt, så visar det sig om något behof förefinnes, och derfor yrkar jag nu afslag å motionen.

Herr Peterson i Hasselstad: Jag tillhörde minoriteten inom utskottet och har reserverat mig mot dess beslut. Jag har gjort detta af princip, emedan denna kammare allt sedan 1875 års riksdag icke beviljat pensioner på grund af enskildes framställningar, utan först sedan Kongl. Maj:t till kammaren inkommit med fullständig utredning. Denna fråga är icke utredd af Kongl. Maj:t, utan beror på enskild motionärs framställning. Bouppteckning är icke ens ännu hållen efter mannen, så att man alls icke känner till boets ställning.

Detta till svar åt en föregående talare, herr Wretlind, som yttrade, att han var förvånad öfver att reservation mot utskottets beslut framkommit. Denna reservation har jag, liksom öfrige reservanter, afgifvit af principiella skäl, för att kammaren icke skall frångå hvad den under många år vidhållit.

Jag yrkar alltså afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström: Herr talman, mine herrar! Reservanternas framställning och några af de föregående talarnes yttranden skulle vara fullt berättigade, om det handlade om en pension i vanlig bemärkelse. Då skulle man hafva fullt fog att begära utredning och framställning från Kongl. Maj:t och hvad öfrigt blifvit påfordradt. Men jag tror, att de ställa saken på sin rätta ståndpunkt, som säga att förevarande pension icke är en pension i vanlig mening, utan ett nationalerkännande eller en nationalbelöning, sådan som, om jag icke missminner mig, beviljades åt Nordenskiöld och Palander. Mig synes att Huss' lifsgerning väl kan i vigt och fruktbarhet jemföras med de nämnde herrarnes, och hvad som då skedde, kunde man väl med fog ännu en gång låta ske med afseende å honom. Ty vi skola icke glömma det — på hans minnesvärd stå inskrifna två storverk, det ena svenska läkarebildningens höjande, det andra nykterhetsrörelsens skapande. Den man, för hvars minne sådana vittnesbörd gälla, synes mig hafva rätt att påkalla ett sådant erkännande af Riksdagen och svenska folket, och det är från sådan synpunkt, jag nu yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Nyström instämde herrar *Lindmark, De Laval, Lyth, A. V. Carlson, Rundbäck, Kilman, Svensson* i Karlskrona, *Petersson* i Hamra, *Bezelius, Pålsson, Schöning, P. Waldenström, Arhusiander, Nilson* i Lidköping, *Dahlberg, O. Melin, Andrén, Nydahl* och *Carlsson* i Nysäter.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner, *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å så väl nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen visade 85 ja men 112 nej; och hade alltså kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan herr talmannen för kammaren tillkännagifvit utgången af voteringen, begärdes ordet af

Herr vice talmannen L. O. Larsson, hvilken yttrade: Jag skall be att till protokollet få antecknad min reservation emot kammarens nu fattade beslut. Säkerligen skola många inom landet med mig göra den frågan: Är det möjligt, att samma kammare, som förlidet år beviljade en nationalbelöning åt Arnoldson, i dag nekat gifva Huss en sådan?

Häruti instämde herrar *Cederschiöld, Lyth, De Laval, Edelstam, Söderblom, Ekeborgh, Sandwall, Jönsson* i Mörarp, *Metzén, Wretlind, Andrén, Bratt, Friherre Bonde, Jansson* i Carlshed, *Johansson* i Esset, *Smedberg, Swartling, Hörnfeldt, Schöning, P. Waldenström, Sundström, Broström, Odell* och *Svensson* i Rydaholm.

Herr Danielson anförde: Jag ber att få inlägga en gensaga emot den nästföregående talarens yttrande, att Riksdagen beviljat en "nationalbelöning" åt Arnoldson. Så var icke förhållandet. Det var

en pension, som beviljades honom. Det var endast ett obetydligt formfel, som han hade begått; för öfrigt var han fullt berättigad till pension. Den värde talaren anförde inom utskottet samma exempel. Men der vann den jämförelsen icke något bifall.

Med herr Danielson förenade sig herr *Larsson* i Berga.

§ 8.

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.*

Till behandling förekom vidare statsutskottets utlåtande n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel för inköp af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen.

I berörda den 2 innevarande månad till Riksdagen aflåtna och till statsutskottet remitterade proposition hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen,

“*dels* att, på det Kongl. Maj:t må blifva i tillfälle att för statens räkning för en köpeskilling af högst 6,750,000 kronor och på de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämmer, inköpa jernvägen mellan Luleå och gränsen mot Norge med alla dertill hörande byggnader och öfriga för trafikens behof utförda anläggningar jemte den vid jernvägen befintliga rullande materiel, som, vid en af maskiningenören V. L. Klemming i september månad år 1889 verkställd uppskattning derå, uppgifvits tillhöra bolaget “The Swedish and Norwegian railway company, limited“, till Kongl. Maj:ts förfogande anvisa ej mindre nämnda belopp, 6,750,000 kronor, än äfven för bestridande af ifrågakommande kostnader för inköpets verkställande 250,000 kronor, att, i den mån sådant erfordras, för de dermed afsedda ändamålen användas.

dels ock, att de ifrågavarande beloppen, tillhopa högst 7,000,000 kronor, må anvisas att utgå från riksgäldskontoret, med rätt för Kongl. Maj:t att lyfta beloppen, när Kongl. Maj:t finner sådant nödigt“.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation emot utskottets hemställan hade anmälts af herrar *Sven Nilsson* och *A. Persson* i Mörarp.

Efter föredragning af detta ärende anförde

Herr *Persson* i Mörarp: Till en början vill jag göra det erkännandet, att jag sällan i någon fråga af liknande art och beskaffenhet varit mera tveksam i afseende på det beslut, till hvilket jag borde komma. Jag medgifver, att det kan finnas många starka och talande skäl för att Riksdagen nu beslutar inköpanDET af Luleå—Ofortens jernväg, sedan fråga har blifvit bragt under Riksdagens pröfning. Men det synes mig, som om det icke hade varit någon absolut tvingande nödvändighet att bringa frågan under den nuvarande Riksdagens pröfning. Om vi se på de skäl, som i statsrådsprotokollet äro anförda, så inhämtas deraf att “bolagets “ekonomiska förhållanden hafva ledt dertill, att bolaget i medlet af år 1889 i

England försattes i administration, ehuru några väsentligare åtgärder för afvecklingen af bolagets affärer allt hitintills icke synas hafva vidtagits.“ Det är således en ganska rundlig tid af omkring tio månader, som förflutit sedan bolaget försatts i administration, utan att några synnerliga åtgärder vidtagits för att realisera bolagets tillhörigheter eller bringa dess affärer till en uppgörelse. Det synes mig då nästan, som om man kunde ganska lugnt afvakta händelsernas gång och handla efter sig företeende omständigheter, allra helst som man af det utaf mig återopade statsrådsprotokoll upplyses om, att bolaget icke kan fullgöra sina förbindelser inom den föreskrifna tiden, och att i följd deraf den bolaget beviljade koncessionsrätt måste anses vara eller blifva förverkad. Emellertid föreligger icke heller något formligt anbud från egarnes sida. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har endast förklarat, att han under nuvarande förhållanden, då bolaget är försatt i administration och icke kan fullgöra sina ingångna förbindelser i afseende på tiden, inom hvilken banan skulle vara färdigbyggd, till pröfning upptagit ett redan år 1888 inkommet förslag, hvori staten erbjöds att köpa ifrågavarande jernväg, hvilket förslag då pröfvades, men icke ledde till något resultat. Detta är således det enda, som i detta fall föreligger. Och det är med anledning af en sådan för två år sedan gjord framställning till Kongl. Maj:t som en värdering af banan blifvit företagen. Herrarne finna ock af statsrådsprotokollet, att den af tvenne statens jernvägstjenstemän vidtagna uppskattningen ledt till det resultat, att banans värde uppskattats till 5,783,000 kronor, hvadan således det anslagsbelopp, för hvilket Kongl. Maj:t skulle bemyndigas att inköpa jernvägen, med omkring en million kronor i rundt tal öfverstiger det belopp, hvartill jernvägen blifvit värderad.

Om jag nu går vidare och ser till, hvilka skäl skulle föreligga för jernvägens inköpande, så finner jag, att i främsta rummet de *ekonomiska* skälen framhållas. Man väntar sig nemligen af ifrågavarande jernväg i en framtid så stora inkomster, att de med inköpet förenade uppoffringarna och de kostnader som skulle blifva erforderliga för att sätta jernvägen i komplett skick derigenom skulle blifva fullt ersatta. Det har emellertid uppgifvits från mycket tillförlitligt håll, att det är meningen att företaga en undersökning i afseende på den ekonomiska sidan af frågan för att utröna, hvilka inkomster statsverket skulle kunna hafva att af banans trafik påräkna för framtiden. Det synes mig som om det hade varit särdeles lyckligt, om en sådan utredning — hvilken jag för min del anser vara synnerligen viktig — hade föregått frågan om inköpet. Då hade man varit i tillfälle att pröfva frågan i dess helhet. Det är väl alldeles uppenbart, att om det är såsom det uppgifvits, att t. ex. malmfyndigheterna vid Gellivara egas utaf ett fåtal personer eller ett par bolag — eganderätten till dessa malmfyndigheter lär vara mycket omtvistad — det måste vara ledsamt för egaren af jernvägen att vara hänvisad till ett fåtal trafikanter. Det har ju omtalats — man kan väl säga, att det ej är någon hemlighet — att undersökningen möjligen också skulle omfatta den frågan, huruvida staten möjligen skulle förvärfva sig eganderätten till andra malm-

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)

fält, på det att man icke skulle vara beroende uteslutande af brytningen vid Gellivara. Jag anser, att en dylik åtgärd vore mycket väl betänkt. Men jag kan icke neka till, att det varit lyckligare, om en sådan åtgärd företagits på förhand, så att frågan kunnat föreligga i hela sin omfattning. Och det synes mig som om, i fall man ej brådskat med att framlägga proposition i frågan för innevarande Riksdag, en sådan åtgärd mycket väl kunnat företagas före nästa riksdags sammanträdande.

Vidare framhållas de *politiska* skälen för banans inköpande. Jag vill alldeles icke underkänna dessa skäl. Det förefinnes säkerligen starka politiska skäl, som tala för att staten bör ega ifrågavarande bana. Och om någonsin strategiska skäl i afseende på jernvägsanläggningar förefunnits, anser jag dem här föreligga. Men de tala, efter min uppfattning, icke för att man skall sluta jernvägsbyggandet vare sig vid Gellivara eller Luossavaara. Skall man här bygga en bana af strategiska skäl, förefaller det mig, som om det vore alldeles omöjligt att kunna sluta förr än man när Ofoten eller någon dermed jemförlig punkt på norska sidan.

Man har äfven framhållit som ett starkt skäl, att det vore nödvändigt för staten att ega ifrågavarande jernväg, emedan de olyckliga förhållanden, som nu råda i afseende på *tavan*, då skulle kunna förändras, naturligtvis till fördel för trafikanterna på jernvägen. Att en sådan förändring behöfves, är också min mening. Men jag är alldeles öfvertygad, att en sådan åtgärd kunde företagas med t. ex. ett svenskt bolag, som bildat sig för inköp af ifrågavarande jernväg, just med hänsyn till det förhållandet, att, hvilken egare än öfvertager den concessionsrätt som nu finnes, banan icke inom den föreskrifna tiden lär kunna blifva färdigbyggd.

Vidare har betonats nödvändigheten deraf att de *obligationer*, som äro utsläppta för ifrågavarande olyckliga jernvägsföretag, så att säga "rödjas ur världen", emedan de möjligen skulle kunna ofördelaktigt inverka på statens kredit. Det skälet kan jag verkligen icke tillmäta så särdeles stor betydelse. Jag kan visserligen icke med full säkerhet veta, huru dermed skulle förhålla sig. Men jag tror ej, att vi till den grad missbrukat statens kredit, att denna i nämnvärd mån eller ens i någon mån skulle komma att lida af den omständigheten, att ett engelskt bolag för ett företag inom vårt land utsläppt en del obligationer och må hända försålt dessa till enormt lågt pris. I detta hänseende hafva liknande fall förekommit inom vårt land. Jag ber att få erinra om, att förhållandet var nära nog detsamma med afseende på en bana i södra Sverige, nemligen Nässjö—Halmstadsbanan, och delvis äfven med afseende på fortsättningen af denna bana från Nässjö till Oskarshamn. Det är också en bana af stor betydelse, äfven ur strategisk synpunkt, då den genomskär hela södra delen af landet.

De byggnader, staten hittills utfört i Norrland, hafva, som kam-maren torde erinra sig, icke ledt till särdeles gynsamma resultat i fråga om de ekonomiska förhållandena. Jag tror också, att det i denna fråga varit lyckligt — såsom jag i början af mitt anförande

nämnde — om en utredning angående de ekonomiska förhållandena och särskildt den inkomst man har att påräkna af ifrågavarande jernväg hade skett innan man beslöt sig för ett inköp. Här skall man köpa banan först. Sedan skall man göra undersökningar och taga den frågan i öfvervägande: Kan man få en tillfredsställande inkomst utaf det kapital, som man nedlägger på jernvägsföretaget?

Då jag nu, herr talman, vågar — oaktadt jag hyst stor tveksamhet om till hvilket slut jag skulle komma — framställa yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, så gör jag det med det bestämda uttalande, att jag icke med detta afslagsyrkande afsett annat än ett *uppskof* för närvarande.

Jag anhåller, herr talman, om afslag å utskottets hemställan.

Herr Andrén: herr talman, mine herrar! Om herrarne läsa igenom Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen i denna fråga, finnen I på sid. 12 en beräkning öfver hvad denna Gellivara-bana skulle kosta, när den blefve färdig. Den lyder så: köpeskillingen jemte kostnader för köpets verkställande såsom provisioner o. d. högst kronor 7,000,000, kostnaderna för erforderliga kompletteringsarbeten enligt bandirektören Sundbergs beräkning „ 3,323,000, anskaffande af den rullande materiel, som erfordras utöfver den i köpet ingående „ 1,400,000,

Summa kronor 11,723,000.

Detta skulle således vara den summa, som affären skulle kosta staten, i fall de 7 millionerna betaltes. Men om herrarne slå upp och taga till utgångspunkt den beräkning, som uppgjorts af bandirektören Sundberg, sid. 11, så synes deraf, att han uppgifvit köpeskillingen till 5,783,000 kronor. Om man nu dertill lägger en summa af 1,400,000 kronor för ny materiel och 3,323,000 kronor för kompletteringsarbete samt provisionen m. m. 250,000 kronor, så får jag en totalsumma af 10,756,000 kronor — således ungefär en million mindre än den nyss nämnda totalsumman. Men vill man nu hafva riktig reda på hvad denna bana verkligen borde kosta färdig, så skall man slå upp sid. 6. Der finner man hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sina beräkningar ansett att banan mellan Luleå—Gellivara skulle kosta. Styrelsen uppskattar der — i parentes vill jag anmärka, att engelska bolaget beräknat en mycket mindre summa, som dock vid vederbörlig kontrollräkning höjdes — kostnaden, om från beloppet afdrages värdet af rullande materiel, till en summa af 6,330,000 kronor. Kommer så dertill den olycksaliga sträckan mellan Gellivara och Luossavaara, för hvilken hittills nedlagda kostnaderna beräknats uppgå till 350,000, och dertill den rullande materiel man nu har och kan använda, värd 537,000, jemte 1,400,000 för ny materiel eller materiel för tillhoppa 1,937,000 kronor. Slår man nu dessa summor till hopa, får man en generalsumma af 8,767,000 kronor. Jemför man denna generalsumma med den generalsumma, som finnes i Kongl. Maj:ts proposition, finner man en skillnad på mer än 3 millioner. Under sådana förhållanden kan jag icke neka, att jag finner det ytterst riktigt af statsutskottet att, på

Angående inköp för statens räkning af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen.
(Forts.)

Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)

samma gång utskottet tillstyrker propositionen, utskottet uttalar "den tillförsigt att banan förvärfvas på så fördelaktiga villkor för staten som möjligt, helst den af herrar Sundberg och Klemming verkställda uppskattning angifver banans värde ej uppgående till det maximibelopp, Kongl. Maj:t för ändamålet begärt". Om jag nu ser efter i statsrådsprotokollet, förekommer äfven der ett resonnement angående priset å banan. Föredragande statsrådet yttrar nemligen på sid. 11: "Men då, såsom redan nämnt, bolagets obligationsskuld uppgår till omkring 1,500,000 pund sterling eller i rundt tal till 27,000,000 kronor, samt, enligt hvad jag har anledning tro, åtminstone en del af dessa obligationer vid försäljning betingat ända till 70 procent, torde häraf vara tydligt att de kostnader, som nedlagts i företaget, icke på långt när skulle betäckas af en köpeskilling, bestämd till det belopp, som ofvan är nämnt." Till dessa 1,500,000 pund komma aktier i två serier, uppgående till 1,500,000 pund, så att nominella kostnadsbeloppet uppgår till 54,000,000 kronor. Men vi veta att någon valuta icke därför erhållits. Det säger sig sjelft att, om personer roa sig med att betala 70 procent för sådana obligationer, är det deras egen sak, men det har intet med obligationernas värde att göra. Det är sant att de betala 70 procent, men dessa 70 procent äro ren förlust för dem. Ingen beräkning finnes dock, som visar huru mycket af dessa penningar stannar hos Wilkinson & Jarvis eller hos bankirfirmorna. Det lemnas osagdt, men, mine herrar, det är säkerligen icke litet. — Det har talats mycket om hvad man vid bestämmande af banans pris skulle taga i beräkning, och det har äfven nämnts att Sveriges kredit skulle i utlandet lida, om utlänningar här ledo för stora förluster. Jag är för min del öfvertygad, att Sveriges kredit icke skall lida deraf att engelsmän af tvetydigt rykte etablera affärer i Sverige, hvilka resultera med en sådan krasch som den nu ifrågasvarande. Tviflar man ändock, så, mine herrar, om I noggrant genomläsen, hvilket jag gjort, de af civildepartementet utgifna och af regeringen framlagda handlingar angående denna bana för tiden 1882 till september 1889, skolen I finna att, om vederbörliga excerpter deraf trycktes och utlemnades till Times eller andra större tidningar, skulle i samma ögonblick hvarje belackare, som i detta afseende gjort anmärkningar mot svenska staten, blifva dräpt. Ty man skall der se, med hvilken noggrannhet staten öfvervakat detta företag, se huru staten gång efter annan hindrat utförandet af de hufvudlösa förslag, som framkommit, och dessa handlingar skola äfven visa, hvilket englåtålamod staten haft, då staten kunnat stoppa trafiken, hindra vidare byggande etc., etc. Så nog har staten rent samvete.

Efter allt hvad nu yttrats skulle herrarne möjligen tro, att jag kommit till samma resultat som herr Anders Persson i Mörarp, och lika med honom yrkar afslag. Det gör jag dock icke, utan tillstyrker inköpet af denna bana, men uttrycker samtidigt den förhoppningen, att priset blir mycket lägre än det Kongl. Maj:t gifvit oss utsigt att betala.

Det är möjligt att det förefinnes andra skäl, än de sett i den kongl. propositionen, för att betala ett högre pris — derom vill jag

icke tvista. Må de verka hvad de kunna. Men på de skäl, man hittills framlagt, kan jag icke annat än önska att priset må blifva långt under det föreslagna. På samma gång detta uttalas som min lifligaste förhoppning, slutar jag mitt anförande med att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, ty sakens genomförande är af stor vigt och betydelse för vårt land.

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Det kan icke förnekas att det ju må förefalla något besynnerligt att, då värdet af bandelen Luleå—Gellivara för närvarande icke uppskattas till mer än ungefär 5,000,000 kronor och detta värde jemte det arbete, som å ifrågavarande bana nedlagts på andra sidan Gellivara samt den rullande materiel, som skulle åtfölja köpet, sammanlagdt icke uppgår till högre värde än 5,783,000 kronor, Kongl. Maj:t dock i den nu föreliggande propositionen ifrågasatt att banan icke skulle kunna förvärvas för mindre belopp än 6,750,000, och att Kongl. Maj:t ansett att man i värsta fall borde vara beredd på en sådan siffra.

Det är dock åtskilliga omständigheter härvid att taga i betraktande. Det ligger icke ringa vigt uppå att man kan bjuda en bestämd siffra och komma till en godvillig uppgörelse. Man kan derigenom bestämdare beräkna utgiften, och skulle Kongl. Maj:t hos Riksdagen endast begärt just jemt den siffra, hvartill värderingen uppgått, kan man lätt förstå, hvad följderna deraf kunnat blifva. Ty vi måste betänka, att denna värdering är uppgjord endast af en utaf svenska staten utsedd delegerad, och utan att jernvägsbolaget dervid varit representeradt. Det kan ju inträffa, att de personer, som nu äro egare till banan, få den föreställningen att värderingssiffran är för låg. Man får icke undra på att den, som skall inlåta sig på ett försäljningsaftal sådant som detta, vill hafva klart för sig hvad rätta värdet är på den vara, som han säljer. Det kan således inträffa att ifrågavarande säljare, innan han vill ingå på något aftal, säger: "jag vill först undersöka hvad banan är värd". Han kommer förmodligen i sådaat fall att utse någon eller några tekniskt bildade personer, som undersöka banan för hans räkning. Jag förmodar att i nämnda fall värderingen kommer att ske i samråd med någon, som svenska staten, å sin sida, utser för att närvara vid och kontrollera värderingen. Det kan vid en sådan värdering naturligtvis hända, att värderingsmännen få en annan uppfattning om en eller annan siffra i den hittills skedda värderingen. Det kan ju hända att, om värderingsmännen blifva tre, två kunna komma att öfverrösta den tredje. Därför förefaller det mig nödvändigt att begära ett belopp, som är något högre än det, hvartill man vid värderingen kommit. Det skulle vara ganska obehagligt, om underhandlingarna strandade endast derpå, att svenska Riksdagen icke velat bevilja mer än just jemt den siffra, hvartill värderingen uppgått.

Vidare är en annan sak att härvid taga i betraktande, nemligen den, att det i nu förevarande fall kan vara till och med en fördel att gifva mer än hvad värdet är, ty, såsom nyss anmärktes, man kan då bestämdt beräkna sin utgift. Men vi hafva svårt att beräkna, hvilken

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

risk vi löpa, om vi icke nu inköpa banan. Det kan då hända att detta bolag, som för närvarande icke synes dertill vara i stånd, dock kan genom ytterligare skarpa ansträngningar skaffa medel för att ännu någon tid drifva företaget, och att sålunda penningar komma att ytterligare nedläggas på sträckan Gellivara—Luossavaara, som nu är närmast i tur att bearbetas, och hvarför kostnaden är beräknad till 4,019,000 kronor. Det kan hända att på denna bansträcka kan komma att nedläggas kanske ett par millioner kronor, men att, när bolaget nedlagt denna summa, och banan i allt fall icke blifvit mer än halfvägs färdig till Luossavaara, bolaget befinnes vara ur stånd att vidare fullfölja arbetet. Hvad blir då följderna? Naturligtvis den, att vi, om vi då inköpa banan, måste ersätta äfven de kostnader, som blifvit ytterligare nedlagda på denna del, om hvilken man kan draga i tvifvelsmål huruvida den, för tillfället åtminstone, är af någon verklig betydelse för landet. Vi skulle således kunna blifva tvugna att under dylika förhållanden utgifva ytterligare ett par millioner kronor för att kunna på ett sätt, som tillfredsstälde både oss sjelfva och utlänningen, komma i besittning af banan. Det är naturligt att Kongl. Maj:ts regering kommer att till det yttersta beakta hvad utskottet yttrat om banans inköpande för så billigt pris som möjligt; men omständigheter kunna inträffa, som göra det nödvändigt att bjuda en något högre summa, än värderingsinstrumentet upptager.

Det har blifvit antydt, att det må hända skulle finnas några andra skäl, än de som vore synliga i den kongl. propositionen, hvilka kunnat föranleda siffrans höjande. En del af dessa skäl har jag redan antydt. Jag tror mig veta att en och annan haft den föreställningen, att siffran har fixerats så hög, som till 6,750,000 kronor, med hänsyn dertill att en eller annan mellanhand skulle på något sätt tillgodoses. Det är emellertid gifvet, att, om Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts proposition, så förfaller derefter väsentligen frågan om mellanhänder. Staten kommer i sådant fall att föra förhandlingarna sjelf eller åtminstone komma de att föras under statens omedelbara kontroll, så att härvid föreligger icke någon anledning att befara, att någon del af beloppet, 6,750,000 kronor, skulle komma att stanna i några mellanhänders fickor. Redan i den kongl. propositionen finnes angifven den siffra, som man har tänkt sig vara erforderlig för bestridande af ifrågakommande kostnader för inköpets verkställande, och den har *förslagsvis* upptagits till 250,000 kronor. Det är möjligt att den i verkligheten icke kommer att uppgå till detta belopp, men det är svårt att härvid kunna på förhand göra någon verklig beräkning. Detta belopp är emellertid det enda, som enligt min tanke kan komma i fråga att utgå för att betäcka provision och öfriga omkostnader.

De talare, som hittills yttrat sig, synas allesammans hafva varit ense om att det skulle vara för staten fördelaktigt att komma i besittning af banan. Äfven herr Anders Persson, hvilken yrkade afslag å den kongl. propositionen, syntes mig i grund och botten vara af samma åsigt. — Om nu Riksdagen skulle afslå den kongl. propositionen, så skulle förutom den risk, hvarom jag nyss talat, det kunna inträffa, att derest jernvägsbolaget, må hända inom kort tid härefter,

kunde befinnas urståndsatt att vidare hålla sig uppe, utan se sig tvunget att liqvidera, något, som icke är oantagligt, då det redan står under en slags utredning, regeringen vore urståndsatt att göra någonting vid saken, utan måste finna sig i att åse huru andra personer, utländingar eller i lyckligaste fall svenske män, komme att förvärfva banan. Det är visserligen sant att Kongl. Maj:t sedermera hade i sin hand att godkänna ett sådant aftal, men jag vill fråga, om man rimligtvis kan tänka sig, att Kongl. Maj:t i sådant fall skulle vägra koncession för det nya bolaget, för så vidt detsamma visade sig vara i stånd att utföra och fullborda företaget enligt de af Kongl. Maj:t fastställda grunder

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Jag tror för min del att vi i allt fall ömma allt för mycket för Norrlands väl för att vare sig Riksdagen eller regeringen skulle kunna finna sig i ett sådant förhållande. Det skulle naturligtvis i nu förutsatta fall vara fördelaktigast, om banan komme i svenske mäns händer; men det kunde också hända att banan komme i utländska händer och dertill i sådana, att det blefve svårt att äfventyra följderna af en vägrad koncession.

Med afseende å de omständigheter, som jag nu framhållit, tror jag derför att det skulle vara lyckligast, om Riksdagen bifölle Kongl. Maj:ts föreliggande proposition.

Herr Petterson i Hasselstad: Jag kan vitsorda den förste talarens yttrande, att det var med mycken betänksamhet, som man i denna fråga kom till ett annat resultat än det hvarvid afdelningen inom utskottet stannat och hvilket utskottet sedermera framlagt i sitt förevarande betänkande. För min del hade jag redan från början inom afdelningen den åsigten att det vore nödvändigt för staten att förvärfva sig denna bana, ehuru jag trodde att dermed kunde anstå ännu ett år, då staten blefve i tillfälle att inköpa banan efter dess verkliga värde, eller det värde, hvartill banan kunde blifva af sakkunnige män uppskattad. Men efter de upplysningar, som erhöles under våra många sammanträden inom afdelningen rörande denna sak, kom jag på den tanken, att, i fall man uppsköte frågan åtta å tio månader eller till dess nästa Riksdag hunne sammanträda, så skulle det under tiden kunna inträffa att banan kunde komma att säljas på konkursauktion och att Kongl. Maj:t dervid icke kunde blifva i tillfälle att för statens räkning förvärfva banan.

Detta blef för mig ett verkligt skäl att icke vidare våga hålla på min åsigt om möjligheten af ett uppskof med detta köp. Kongl. Maj:t har, såsom ett par föregående talare omnämmt, äskat ett högre belopp än denna bana måhända vore värd. Det hade ju varit önskligt att beloppet varit mindre; men det är i allt fall icke omöjligt att kunna erhålla banan för lägre pris än det, som Kongl. Maj:t här i frågasatt. Detta har också blifvit antydt i utskottets betänkande och anslaget är för öfrigt af förslagsanslags natur. Vid anslaget är fästadt det vilkor att Kongl. Maj:t må söka bereda sig tillfälle att köpa banan för bättre pris, men, om detta icke låter sig göra, för det nu äskade anslaget.

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Såväl inom afdelningen, som inom utskottet har man yrkat uppskof med åtgärder för inköp af banan; men jag har, som jag nyss nämnde, satt mig deremot, dels emedan jag icke vågade för min del åtaga mig ansvaret för att hafva bidragit att framkalla de menliga följderna deraf och dels emedan jag anser att sakens snara afgörande skulle komma att lända staten till gagn ur såväl ekonomisk som politisk synpunkt. Slutligen skulle jag icke heller kunnat med godt samvete se att banan komme i händerna på en stormagt, exempelvis vår östra granne. Derfor har jag låtit mina betänkligheter fara och kommer således att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Lika säkert, som jag i lördags på förhand visste att det skulle vara föfångt att uppträda för den person, som ruinerat sig på uppförandet af Upsala universitetsbyggnad, lika föfångt vet jag att det nu är att söka hejda den strömning, som nu tyckes genomgå denna kammare. I lördags qväll visste jag att det var föfångt att, då det tyvärr gälde en svensk, och dertill en svensk arbetare, uppträda till hans förmån, och det hjälpte icke heller att jag gjorde det, men jag ansåg mitt samvete kräva det. Nu är det deremot fråga om att hjälpa en del utländska aktiehandlande, — jag höll på att säga jobbare, ehuru jag kanske ej borde säga det — samt att skaffa en mängd obligationsspekulanter ersättning för hvad de nedlagt på ett totalt misslyckadt affärsföretag. Hvari ligger anledningen till att man förespeglar oss en så ofantligt stor politisk fara, om vi i detta förevarande fall skulle säga nej och hvari skulle väl denna fara bestå? Tror väl någon att utländska stormagter skulle uppträda och demonstrera mot oss till förmån för dessa misslyckade spekulanter, hvilka med för litet kapital och i saknad af detaljkänedom inlätit sig på detta okloka företag? Och hvilka politiska förvecklingar hafva vi väl att frukta, i fall vi ej kasta ut dessa millioner på det att obligationsinnehafvare skola återfå sina på spekulationen förlorade penningar, eller kanske kommissionärer få en oskäligen vinst? Vi hafva härpå talande exempel i Oscarshamn—Nässjöbanan och Halmstad—Nässjöbanan, hvilka nödgades göra konkurs, och fastän det var samma förhållande och till en del samma personer då som nu, så höjde icke en enda stormagt ens ett lillfinger eller tog ett enda steg för att taga de misslyckade obligationsspekulanterna i något som helst försvar. Vi hade äfven der engelsmän, som stodo i spetsen för företaget och förnäma svenska herrar som lånat dem sina namn, ehuru visserligen icke sådana stormän som vid den nu i kongl. propositionen omför-mälda banan.

Men der fans dock, bland andra, en som kallade sig i prospekten för guvernör, — fast han var blott en landshöfding —, hvilken genom klangen af sitt namn och sin titel bidrog till att gifva fart åt teckningen och förtroende till det på ren svindlaregrund byggda företaget, och det är märkvärdigt att en landshöfding och dylika förtroendemän kunna och vilja låna sina namn till företag, grundadt såsom Halmstad—Nässjö-banan var, utan att någon ställer dem till svars för sådant.

När sedan det hela misslyckades hördes ej af några politiska förvecklingar eller hotelser. Hvad är det väl då, som gjort det så angeläget att nu mer än då komma fram med ett förslag, sådant som detta? Det säges äfven att, om svenska staten ej nu köper banan, bolaget kanske nödgas att göra konkurs med påföljd att banan komme i andra personers hand, ja, den person, som hade ordet nyss, sökte till och med att skrämma oss — liksom man skrämmer barn för sotarn — med hotet att vår östra granne skulle vilja blifva egare af banan och i så fall hota oss med påtryckning derifrån. Om Ryssland köper banan, ej blir det värre än då ryska pengar gingo förlorade i ett annat härligt företag, nemligen Nynäs-banan. Tro herrarne väl att vår östra granne skulle för denna sak inlåta sig på några politiska förvecklingar med Sverige eller därför förklara oss krig? Hvad bryr Ryssland sig väl om Luleå—Ofoten-banan? Nej, låt sotarn vara i lugn och fred. Det är min öfvertygelse, att, om den sotarn kommer hit för sota, så — icke blir det för denna banas skull.

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Hvad för öfrigt sjelfva förslaget beträffar, så tror jag icke att det skulle innebära någon för oss synnerligen stor ekonomisk fördel, tvärt om. Det har visserligen talats om det tillfälle banans förvärfvande skulle bereda för utskjeppning af den myckna malmen der uppe, men afståndet från Gellivara till hafvet är icke mycket kortare än från Grängesberget till Oxelösund. Dessutom vill jag nämna, att från Grängesberget med en malm, som i flera afseenden anses vara af bättre beskaffenhet än Gellivaramalmen, likväl icke utskjeppas synnerligen mycket af den varan, ehuru afståndet derifrån per jernväg icke är längre än till Oxelösund och för resten är det mer än tvifvelaktigt om det lönar sig att skeppa ut malm från Gellivara öfver Luleå, åtminstone hafva de nu gjorda försöken visat att det ej lönar sig och än mindre kommer det att löna sig för svenska staten att göra det.

Men äfven om, hvilket jag icke tror, någon nämnvärd fördel af den ifrågavarande banan skulle beredas i omförmälda afseenden, så frågar jag: hvem skulle väl få komma i åtnjutande af denna fördel? Jo, ett par tre stycken inmutare och några aktieegare i malmberget, och för dessa personer skulle nu hela landet få göra denna stora ekonomiska uppoffring och nedlägga mångfaldiga millioner, utan att någonsin få ett öre i räntor, utan i dess ställe få betala årligen till banans drift och underhåll rätt betydligt.

Det heter att svenska statens kredit komme att lida, i fall dessa bolagets obligationer finge vidare vara ute i marknaden. Jag tror snarare att svenska statens anseende skulle lida, i fall man uppgjorde detta köpeaftal, utan att betala obligationerna till deras nominella värde.

Jag vet icke hvilken tilltro man skall sätta till telegram, som nyligen förekommit i tidningarna. Men vi hafva sett telegram i tidningarne af innehåll, att hvarken obligationsinnehafvarne eller aktieegarne skulle vara villiga att sälja banan till det af Kongl. Maj:t föreslagna priset. Det är ju möjligt att så icke är, men om så vore, om bolaget säger nej, hvad blir då följden? Ja, icke är derigenom, enligt min uppfattning, någon riksförlust gjord, utan tvärt om. Antingen

Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)

kommer bolaget att rekonstrueras och fullgöra sin skyldighet inom föreskrifven tid eller också kommer ett nytt bolag att bildas, som då har att visa, att det eger medel att fortsätta med, och när då Kongl. Maj:ts regering kommer att granska detta bolags säkerheter, så hoppas jag, att de blifva bättre granskade, än de säkerheter, som herrar Timm & Miller hade att bjuda på, och hvilka visade sig endast vara fingerade, eller i värsta eller kanske rättare sagdt bästa fall öfvergifves hela företaget och lemnas åt sitt öde.

Hvad beträffar skälen för inköpet af banan, får man i den kongl. propositionen icke den ringaste ledning mer än i *en* rad, der inköpet påyrkas af strategiska skäl. Men för att banan ur strategisk synpunkt skall kunna vara till nytta, kan jag icke finna annat än att den måste byggas färdig till norska gränsen. Här föreligger dock icke någon utredning om huru många millioner komma att åtgå till detta fullkomligt improduktiva företag. Jag säger improduktiva, ty banan deruppe kommer aldrig att gifva sådana inkomster, att den bär sig att trafikera, än mindre gifva någon ränta.

Huru mycket skall då lånas? Med huru stora skulder skola vi betunga oss sjelfva och våra efterkommande? Allt detta vet man icke. Men ger man nu detta på hand, så kommer man alltid att få höra, att vi måste fortsätta hela vägen. Vi hafva icke ens i den kongl. propositionen fått någon ledning om, hvem som skall sätta sig i besittning af stycket från Ofoten till den norska gränsen, om det skall blifva engelsmän eller norska regeringen. Den som har någon erfarenhet om hvad det vill säga, när det finnes olika egare af olika delar af samma bana, och huru den ena söker att förskaffa sig fördelar på den andres bekostnad, förstår väl, huru farligt det är, att vi gifva oss in på denna sak, innan vi fått veta, huru det skall komma att ställas i detta afseende. Ty det kan hända, att egarne af den andra delen uppställa sådana vilkor för trafiken, att all inkomst på svenska statens del går åt och mer dertill, och i fall våra bröder norrmännen blifva egare af den, tror jag att med vår vanliga eftergifvenhet mot dem saken ej blir bättre.

Som alltså detta förslag är så litet förberedt, har jag ej kunnat biträda det samma. Jag vet att frågans utgång redan på förhand är afgjord, och mellanhänderna framräckta, men jag har ej kunnat underlåta att säga mina tankar.

Herr talman, denna Riksdag hade kunnat framstå såsom en, der vi oaktadt alla höga och många anslag, högre än någonsin, dock ej hade behöft fortsätta på skuldsättningens bana, men regering och styrande män i Riksdagen tyckas ej vilja hafva denna triumf utan i stället kasta oss in i företag som komma att inleda oss för många år på en ännu högre och vidlyftigare skuldsättningsbana, det är deremot jag protesterar och därför yrkar jag afslag.

Herrar *Gyllensvärd*, *Bengtsson* i Boberg, *Björkman*, *Nilsson* i Kägglå och *Johansson* i Strömsberg förklarade sig instämma med herr Lyttkens.

Herr Elowson yttrade: Det nu föreliggande förslaget anser jag kunna mäktigt befämja kolonisationen af det aflägsna landskapet Norrbotten.

Denna provins består, som herrarne torde hafva sig bekant, af tre i fysiskt hänseende väsentligt skilda delar. Först ett kustland, som har en ganska bördig jordmån och som är särdeles egnadt för boskaps-skötsel. Detta kustland skulle utan tvifvel få en väsentlig uppodling, derest den nu ifrågavarande jernvägen komme i svenska statens händer och blefve en full verklighet. Vidare innehåller landet ett skogs-bälte med en riklig tillgång af sågtimmer, och detta lärer väl också vara af betydelse för banan, då den, som jag nyss sade, blir en full verklighet. Slutligen finnes ett fjelland med outtömliga tillgångar på malm, och det är hufvudsakligen för dessa malmer, som banan är afsedd.

Det synes mig alltså vara verkligan talande skäl, att staten icke försummar det tillfälle, som nu erbjudes att blifva egare af banan. Man har talat om, att det kunde vara skäl att uppskjuta med beslutet, till dess möjligen de nuvarande innehafvarne af banan förverkade sin koncession. Mot denna synpunkt hafva fullgiltiga skäl blifvit anförda från statsrådsbänken. Det skulle ju kunna hända, att det nuvarande bolaget eller något annat bolag inkomme till regeringen och visade sig ega de finansiella medel, som erfordras för banans fullbordande, och då vore det svårt för regeringen att icke bevilja en fortsättning af den en gång meddelade koncessionen.

Då jag således anser denna bana vara af stor betydelse för Norrbottens framtid och att någon anledning att uppskjuta beviljande af nödiga medel för inköpet af densamma icke finnes, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sundberg i Haparanda by: Jag medgifver, att jag skulle vara tveksam, om här föreläge ett förslag att nybygga en jernväg från Luleå till Gellivara, då man vore i saknad af all erfarenhet om möjligheten att utan allt för stora kostnader kunna bringa ett sådant företag till stånd under en så nordlig breddgrad och, så att säga i en ödemark. Men då det nu gäller att förvärfa en så godt som färdigbyggd jernväg, som visat sig ega trafikförmåga, och detta kan ske till ett pris, understigande jernvägens verkliga värde, samt då denna jernväg, som i Boden anknyter sig till den redan beslutade norra stambanan, ovilkorligen skulle tillföra densamma en jemn och säker trafik, så måste jag låta dessa betänkligheter vika.

Man har invändt, att det äskade anslaget med nära en million skulle öfverstiga banans uppskattade värde. Men, mine herrar, vi må betänka, att för denna uppskattning af banan hvilken, såsom redan är antydt, blifvit verkställd ensidigt af en statens förtroendeman, blifvit lagda till grund de normala och ostörda förhållanden, hvarunder jernvägsbyggnadsföretagen söder om denna bana bedrifvas, der en öfverd arbetspersonal stått till buds, och en jemn tillförsel ständigt varit att tillgå, medan man deruppe fått frakta upp dessa hundratals arbetare på våren för att sedan på hösten åter få frakta dem ned. Detta jern-

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
melan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)

vägsbolag, som så mycket förkättrats, har haft ganska stora utgifter för att underhålla arbetspersonalen med födande varor, hvarjemte äfven sjukvård, religionsvård och polisbevakning ålegat bolaget. Beräknas allt detta, så tror jag, att den öfverskjutande millionen icke skulle hafva räckt till, utan att det nog skulle hafva kräfts ännu mera.

För öfrigt är det ju icke sagdt, att denna million kommer att tagas i anspråk för banans inköpande. Det förtroende måste man väl hysa för regeringen, att den vid anslagets disponerande kommer att handla med omtanke och sparsamhet. Möjligt är, att den tages i anspråk, men det är icke sagdt, att så *skall* ske.

Mot den invändning, som man ofta hört, att denna jernväg kunde lemnas åt den enskilda företagsamheten, vill jag endast erinra om, huru illa detta skulle stå tillsammans med det allt mera framträdande sträfvandet, att staten skulle skaffa sig någon reel inkomst af de verkliga oerhörda malmtillgångarne, som der uppe finnas på statens egen mark. Tveka vi nu, då tillfälle bjudes oss att komma i besittning af banan, så skola nog enskildas händer af både inländsk och utländsk race gripa om det företaget — derom kunnen I vara öfvertygade —, och om så en gång sker, och det *skall* ske, om icke staten nu sätter sig i besittning af banan, då skola nog de långa åren få gälda, hvad stunden brutit den gången, då vi kunde hafva sagt, men icke sade: bort med de händerna!

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Boestad: Att nu inköpa Luleå—Gellivara jernväg anser jag vara väl tidigt och mycket betänkligt, då frågan ännu saknar en fullständig utredning, och när man tanklöst nog redan låtit Gellivara malMBERG gå sig ur händerna och öfvertagas af utländingar.

Att nu utgifva flere millioner för denna af utländingar dåligt bygda jernbana, som går till Sveriges rikaste jernmalMBERG, hvilket vi numera tyvärr icke ega, derom kan jag icke vara med.

Denna köpesumma skulle dessutom endast vara en början till oerhörda kostnader, emedan banan snart vidare skulle komma att fortsättas till norska gränsen och till Haparanda.

Hvad beträffar påståendet, att statens skogar deruppe blefve mera åtkomliga för afverkning, om denna bana inköptes, så tror jag, att skogssköfvingen går för sig fort nog ändå, och att Norrland behöfver denna skog qvar som en naturlig skyddsmur mot de kalla nordanvindarne.

Vi hafva vid denna riksdag redan beviljat så många och stora anslag till olika ändamål, att jag nu vid dess elfte timme ej vill vara med om att bevilja ett så betydligt och vidtutseende anslag som detta. Af dessa skäl yrkar jag afslag å så väl Kongl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Herr P. Waldenström: Den nu föreliggande kongl. propositionen synes mig åtminstone hafva inkommit till Riksdagen i en mycket oläglig tid, och jag känner det mycket ansvarsfullt att afgifva min

röst i frågan. Mig förefaller hela saken såsom en öfverraskning, för att icke säga en öfverrumpling i riksdagens sista timme, och jag tror, att det i allmänhet är farligt att taga en så allvarsam och vigtig fråga som denna på ett så lättvindigt sätt, som nu måste ske, då riksdagen är nära sitt slut.

Vi hafva i en del tidningar sett telegram om, att det bolag, som för närvarande eger banan, icke är sinnadt att sälja den för det belopp, hvarom Kongl. Maj:t nu hos Riksdagen gjort framställning. Mig har detta stärkt i den mindre goda tanke jag förut haft om bolaget, ty jag är viss, att telegrammet endast är en manöver af detsamma för att ingifva Kongl. Maj:t och Riksdagen den tanken, att det nu gäller att taga i akt ett tillfälle, som sedan aldrig skulle erbjudas dem. Då jag var på väg till Amerika, sammanträffade jag med en landagent, som ville inleda mig på — stora jordköp i Nebraska. Han gaf mig en fribiljett på bolagets bana för resan från Chicago dit, men då jag dröjde att komma, erhöj jag från hans son, som var sekreterare i bolaget, ett bref, hvori han sade sig vara ledsn öfver, att han nödgats lofva bort landet till andra, om jag icke komme och toge det före den 25 juli. Jag svarade att jag icke kunde komma till hans stad förr än efter den 25, och bad honom därför "lemna landet åt de andra spekulanterna". Hans bref var endast en manöver, som jag väl genomskådade. Landet finnes säkert ännu kvar för dem af herrarne, som möjligen äro mera lifvade än jag för spekulation i amerikansk jord. Min öfvertygelse är också, att det i tidningarne synliga telegrammet icke har någon annan betydelse än det nämnda brefvet till mig, och jag stärkes ytterligare i denna min uppfattning af den mycket sväfvande form, hvori herr civilministerns hela anförande i ämnet var hållet.

Hvad för öfrigt angår frågan om den der öfverloppsmillionen, såsom jag ville kalla densamma, hemställer jag om någon af herrarne verkligen tror, att bolaget skall sätta priset ens ett öre under den af Kongl. Maj:t begärda summan, då det får höra att Riksdagen ställt hela beloppet till Kongl. Maj:ts förfogande. Så kloka äro nog dessa affärsmän, att de skaffa sig reda på, huru mycket Riksdagen beviljat samt låta för sig öfversätta herr civilministerns yttrande, och sedan skola de säkert icke hafva någon anledning att gå ett öre under det anslag, som för köpet beviljats.

Att för öfrigt grunda värdet af banan på börsnoteringen af bolagets obligationer, anser jag icke mycket välbetänkt. Herr André'n har också redan visat, att obligationer kunna säljas till ett pris, som ibland vida öfvergår deras verkliga värde, och hvem vet för resten icke, huru dylika papper genom börsspekulationer kunna bringas upp till flera hundra procent af värdet? Herrarne torde minnas huru Kropps aktier för omkring 15 år sedan betalades med 500 kronor, ja, några såldes till och med för 700 kronor stycket här i Stockholm, men kort tid derefter stodo de till 2 kronor 50 öre.

Under sådana förhållanden skall jag icke framställa något yrkande, men jag vill säga att, om det kommer till votering, anser jag mig icke kunna taga på mitt ansvar att rösta för bifall till utskottets

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

*Angående
inköp för sta-
tens räkning
af jernvägen
mellan Luleå
och norska
gränsen.
(Forts.)*

förslag. Det är möjligt, att jag hyser för mycken fruktan i detta fall, men jag anser dock hela saken vara allt för äfventyrlig.

Herr Collander: Då jag vid remissen af denna fråga yttrade mig om den samma, ber jag att äfven nu få säga några ord.

Statsutskottet har icke kommit fram med några nya skäl utöfver hvad Kongl. Maj:t i propositionen anfört. Man skulle kunnat tänka sig, att några särskilda vilkor blifvit af utskottet fästade vid anslaget, men då så icke skett, förmodar jag, att frågan icke förelegat så, att utskottet kunnat detta, utan ansett det vara bättre att öfverlemna till Kongl. Maj:t att bestämma hvad han kan finna vara bäst. Vore nu här fråga allenast om att tillse, huruvida denna affär vore lönande och om företaget bure sig, kunde man med fullt skäl yrka på uppskof i saken. Men det är icke blott detta det här gäller, utan här finnas äfven andra skäl, som väga mycket mera. Det är visserligen icke oantagligt att, på sätt den förste talaren anförde, ett uppskof med afgörandet skulle kunna medföra ett billigare inköpspris för staten, men å andra sidan kunde också omständigheter inträffa, som försvårade eller rent af omöjliggjorde inköpet. Man kan icke veta det och jag tror därför, att det nu är skäl bemyndiga Kongl. Maj:t att, om han kan det, söka på förmånliga vilkor göra inköpet. Ur denna synpunkt ber jag, att, oakadt det här gäller en betydande uppoffring för statsverket, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag har till en början stått mycket tveksam i denna fråga och tillhör dem, som helst sett, att denna kongl. proposition vid denna riksdag icke kommit fram. Men sedan den en gång framkommit, föreligger frågan enligt mitt förmenande i ett helt annat skede, än den eljest haft. Detta har för mig varit en anledning att rätta mig efter sig företeende omständigheter och noga pröfva hvad som vore att göra. Dervid har jag trott mig finna att de dels politiska, dels ekonomiska skäl, som här äro att taga i betraktande, äro för vårt land af så pass stor betydelse, att jag icke vågat motsätta mig ett bifall till den kongl. propositionen. Men då jag gör detta uttalande, vill jag dertill foga ett annat, och det är en säker förväntan, att Kongl. Maj:ts regering icke skall tillstyrka Kongl. Maj:t att inköpa banan under andra vilkor än dem, som äro i alla afseenden för staten de mest förmånliga, och framför allt att det sker på sådana vilkor att svenska staten slipper några efterräkningar. Det är under denna förhoppning och tillförsigt, som jag varit med om att tillstyrka utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Jönsson* i Gammalstorp.

Herr *Johnsson* i Thorsberg: Jag har af den kongl. propositionen sökt bilda mig en åsigt om de planer, som Kongl. Maj:ts regering haft med afseende på framtiden å denna bana, när den tillstyrkt Kongl. Maj:t att begära anslag för dess inköpande. Men såsom herrarne torde finna har någon antydning derom i den kongl. proposi-

tionen icke lemnats. Det få vi emellertid af den kongl. propositionen veta, att anledningen hvarför banan bör inköpas, är den, att bolaget saknar förmåga att sjelf fullborda densamma. Men huru har väl Kongl. Maj:t handlat i detta afseende, då det gällt svenska bolag som kämpat med svårigheter att fullborda sina jernvägsföretag?

Vidare får man veta, att detta inköp samt banans färdigbyggande till Gellivara skulle föranleda en utgift för staten af cirka tolf millioner kronor. Men sedan? Hvad är meningen efter det banan blifvit färdigbyggd? Är det väl meningen, att svenska staten skall exportera jernmalm? Jag ber att få erinra om den diskussion, som fördes i Riksdagens begge kamrar för två år sedan, när fråga var om att lägga tull på jernmalm. Då var båda kamrarnes majoritet ense om, att export af jernmalm skulle förstöra svenska jernindustrin. När nu det utländska bolaget icke kan fullborda banan, skall då svenska staten träda emellan för att exportera jernmalm? Ty annat fraktgods i afsevärd mängd kan icke komma att transporteras på denna jernväg, som frångår genom ödemarker med ett ringa invånareantal.

Hvad nu beträffar påståendet, att det utländska bolaget saknar förmåga att fullgöra sina förbindelser, så är denna sats blott sanning med modifikation. De personer, som släppt till de millioner, som redan nedlagts i banan, saknade icke medel att färdigbygga densamma, om detta vore med deras fördel förenligt i pekuniert afseende. Nej, skälet ligger djupare! De hafva försökt sig på malmexport derifrån, men det har visat sig att de gjorda beräkningarna ej slagit bättre ut än att det visat att företaget är misslyckadt. Detta är skälet hvarför de icke vilja tillskjuta vidare medel.

Vidare har framhållits i den kongl. propositionen, att det är en omöjlighet för bolaget att fullgöra koncessionsvilkoren. Ja detta är ju så mycket bättre. Då är det ju ej heller någon risk om icke banan så hastigt fullbordas, att man icke kan vänta till dess bolaget bjuder staten att inköpa banan, då det således beror på Kongl. Maj:t om ny koncession å densamma lemnas, i motsatt fall kan banan icke trafikeras vare sig af svenskt eller utländskt bolag.

Då den fråga, som här föreligger, är af så vidt omfattande beskaffenhet och kan hafva så stora följder för framtiden, och då man med så stora svårigheter förut förmått Riksdagen att bevilja medel till norrländska stambanan, som afser att tillgodose samfärdselbehof för Norrlands befolkning, så vore det egendomligt, om kammaren nu skulle bevilja medel till inköp af en bana, till pris af 2 $\frac{1}{4}$ million öfver dess verkliga värde och som endast är afsedd för export af en produkt, som icke har det värde på den utländska marknaden, att exporten deraf kan löna sig. Jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, i öfverensstämmelse med de framställda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå, och fann den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Som votering

Angående inköp för statens räkning af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen.
(Forts.)

likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 69, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Röstsedlarne uppräknades i vanlig ordning och visade 120 ja mot 77 nej, hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Emot det sålunda fattade beslutet anmäldes reservation af herrar *Sven Nilsson*, *Bexell*, *Bengtsson* i Boberg, *Ericson* i Borekulla, *Larsson* i Berga, *Ericsson* i Bjersby, *Nilsson* i Kägglå, *Truedsson*, *Johansson* i Strömsberg, *Andersson* i Löfhult och *Olsson* i Ornakärr.

§ 9.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande n:o 16, i fråga om ändringar i gällande reglemente för riksbanken äfvensom i bestämmelserna angående aflöningsstaten för samma bank.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

I motion n:o 100 inom Andra Kammaren hade herr *E. Fredholm* hemställt om sådan ändring i § 32 mom. 2 af bankoreglementet, att de så kallade afbetalningslånen finge återbetalas medelst erläggande hvar tolfte månad efter utlåningsdagen af en femtedel af länebeloppet jemte upplupen ränta, hvarigenom, och då tiden för sådan afbetalning nu är bestämd till hvar sjuende månad, lånetiden skulle komma att utsträckas från 2 $\frac{1}{2}$ år till 5 år; men hemställde utskottet, att motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts af herr *P. O. Hörnfeldt*, med hvilken herr *A. Svenson* i Edum instämt samt af herrar *M. Dahn* och *F. O. Larsson* i Mörtlösa.

Motionären herr Fredholm erhöll ordet och yttrade: I min motion har jag föreslagit "sådan ändring i § 32 mom. 2 af bankoreglementet, att de så kallade afbetalningslånen finge återbetalas medelst erläggande hvar tolfte månad efter utlåningsdagen af en femtedel af lånebeloppet jemte upplupen ränta, hvarigenom, och då tiden för sådan afbetalning nu är bestämd till hvar sjette månad, lånetiden skulle komma att utsträckas från 2½ år till 5 år". Såsom herrarne nogsamnt känna, innehåller nämnda moment nu den bestämmelsen, att afbetalning å dessa lån skall ske hvar sjette månad med en femtedel af lånebeloppet jemte upplupen ränta, hvarigenom lånetiden för ett afbetalningslån nu endast uppgår till 2½ år. Jag har dererott för min del ansett, att den af mig härutinnan föreslagna förändringen skulle åstadkomma stort gagn för folket på landsbygden. Der finnas många små hemmansegare, som endast kunna hafva litet spannmål att sälja och de kunna således icke få in några penningar mera än en gång om året. Då dessa mindre hemmansegare i allmänhet endast hafva ett par, tre kor, men ganska stort hushåll, kunna de icke afyttra någon mjölk för att derigenom få in penningar. Jag har derfor tänkt att, om lånetiden utsträcktes till fem år och de finge årligen afbeta en femtedel af kapitalet jemte upplupen ränta, blefve detta en god hjälp för dem.

Då bankoutskottet emellertid afstyrkt min motion, kan jag icke hoppas, att densamma skall vinna kammarens bifall. Jag finner dock ett stöd för riktigheten af min uppfattning dels deri att, två af bankofullmäktige varit af annan mening än de öfriga fullmäktige, som afstyrkt min framställning, dels äfven deri att två reservanter finnas mot utskottets föreliggande förslag. Det är också derfor som jag ansett mig kunna yttra några ord i ämnet.

Sedan min motion blifvit remitterad till bevillningsutskottet, understådes den bankofullmäktiges hörande och bankofullmäktige i sin ordning remitterade frågan till samtliga bankkontors styrelser. Dessas utlåtanden, som nu inkommit, äro visserligen något olika till innebåll, men det ligger dock en uppmuntran deruti, att icke mindre än sex af alla bankkontor i riket hemställt att min motion måtte bifallas af Riksdagen. Då jag fått så pass mycket understöd från dessa håll, har jag så mycket mera styrkts i min tro att jag åtminstone till någon del har rätten på min sida. De bankkontor, som utlåtit sig till min fördel, äro följande: Jönköpings, Kalmars, Karlstads, Vexjö, Visby och Östersunds, och de, som yttrat sig i en annan riktning äro kontoren i Göteborg, Malmö och Luleå. Dessa senare hafva utgått från en annan synpunkt än de kontor, som tillstyrkt mitt förslag, nemligen från den att det är svårt att kunna erhålla någon visshet om, huruvida de personer, som dels äro låntagare och dels borgesmän, kunna vara fullt pålitliga och således blifva antagna af banken. Jag tror icke att man behöfver frukta något i detta hänseende, då man får antaga att bankstyrelsen har rättighet att hvarje år affordra en låntagare bevis öfver såväl hans som borgesmannens fortfarande vederhäftighet för det erhållna lånet. Jag har äfven utgått från den synpunkten, att riksbanken skulle hafva nytta af en

sådan anordning. Ty derigenom att lånetiden blir förlängd, kommer riksbanken naturligtvis att blifva mera anlitad af lånesökande och kan således tillgodogöra sig icke så obetydligt mera ränta än nu är fallet.

Jag skall icke ytterligare orda i denna sak, utan är det så att kammaren finner mitt förslag vara af något värde, så hoppas jag, att kammaren understödjer detsamma. I annat fall får naturligtvis frågan förfalla. Jag vill emellertid hålla på min motion och får därför anhålla om bifall till densamma.

Häruti instämde herr *Bergendahl*.

Herr Ljungman anförde: Med anledning af hvad den siste talaren yttrat vill jag fästa uppmärksamheten på att icke åtskilliga afdelningskontors styrelser, såsom han nämnde, tillstyrkt bifall till hans motion, utan att dessa afdelningskontor likasom de två bankofullmäktige, som voro af skiljaktig mening gent emot de öfriga fullmäktige, kommo med ett eget förslag. De föreslogo nemligen, att afbetalningarne skulle ega rum med $\frac{1}{10}$ hvar sjettemånad, under det herr Fredholm föreslår, att de skola ega rum med $\frac{1}{5}$ hvar tolfte månad. Förslaget, som reservanterne inom bankofullmäktige kommo med, är således något olika med herr Fredholms. Orsaken, hvarför de ledamöter i bankoutsittet för Andra Kammaren, hvilka voro välvilligt stämda för herr Fredholms förslag, icke drefvo saken till votering inom utskottet, utan nöjde sig med att afgifva reservation, berodde egentligen — åtminstone var det förhållandet med mig — på att den fråga, som här föreligger, står i så nära sammanhang med den banklag, som vi hoppas få emotse vid kommande Riksdag, att det vore oklokt att redan nu framdrifva en så vigtig förändring, hvilken i sjelfva verket förutsätter bestämmelse om huru stor del af riksbankens fonder skulle få användas till afbetalningslån. Härom är förslag af komiterade utarbetadt att fastställas i banklagen, och då vore det oklokt att på förhand söka genomdrifva ett beslut, som så skulle inverka på lagstiftningen i detta fall.

Herr Svenson i Edum: Den siste talaren yttrade, att, om motionen bifölles, mera medel skulle blifva erforderliga för afdelningskontoren. Men det visar sig att under de senare åren $3\frac{1}{2}$ millioner af de penningar, som äro afsedda för afbetalningslån, icke blifvit använda, och då är det väl skäl att ställa det så, att lånen blifva begärligare för låntagarne, så att penningarne blifva använda.

Utan att vidare inlåta mig på sjelfva frågan vill jag därför i enlighet med reservanternas inom bankofullmäktige förslag, som är bifogadt reservationen, yrka:

att afbetalningarne ske med $\frac{1}{10}$ hvar sjettemånad;

att räntan å dessa lån ej bör vara oföränderlig utan kunna höjas eller sänkas, hvilken förändring dock ej bör träda i kraft förr än vid tiden för den afbetalning, som bör ske näst efter det ränteförändringen blifvit af fullmäktige beslutad; samt

att, då lånen äro beviljade mot namnsäkerhet, nya vederhäftighetsbevis aflemnas minst en gång hvarje år eller vid hvar annan afbetalning.

Jag anhåller om proposition på detta yrkande.

Herr Fredholm: Då herr Svenson nu anhållit om proposition på det af reservanterna inom utskottet afgifna förslaget, skall jag be att få återtaga mitt förra yrkande och förena mig med honom.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan propositioner gifvits å hvardera af de yrkanden, som återstodo, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4—14.

Biföllos.

Utskottets i slutet af utlåtandet gjorda anmälan lades till handlingarne.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,23 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
